"అమ్మమ్మా! ఇవాళ మనం ఇద్దరం ఈ మంచం మీద కూచుని పాడుకుందాం దా" ముద్దుగా మాట్లాడుతూ, వాళ్ల అమ్మమ్మ చెయ్యిపట్టి లాగుతూ మంచం ఉన్నవేపు దారి తీసింది రాణి. జానకమ్మ మనవరాలి ఏమాటలకు పొంగిపోతూ "అలాగే పాడుకుందాం పద తల్లీ" అంటూ రాణిని ఎత్తి మంచంమీద కూర్చోబెట్టి పక్కనే ఆమె కూడా కూర్చుంది.

"మరే అమ్మమ్మా, నువ్వు రోజూ పాడే 'మధురాధిపతి' పాడు." అమ్మమ్మ వీపుమీద వాలి మెడచుట్టూ చేతులువేసి అంది రాణి.

"అలాగే తల్లీ"

"అమ్మమ్మోవ్, ఇదిగో నేనూ వచ్చేస్తున్నా నేను రాకుండానే మొదలెట్టావంటే నామీద ఒట్టు." అలవాటు ప్రకారం ఆటలనుండి తిరిగి వచ్చిన రేణు కాళ్లు కడుక్కోటానికి బాత్‌రూము లోనికి పోయింది.

"అక్క వద్దు అమ్మమ్మా, మనం ఇద్దరం ఒక జట్టు ఏం?" బుంగమూతి పెట్టి అమాయికంగా అడుగుతున్న రాణిని తనవైపు తిప్పుకొని చెంపలమీద ముద్దాడింది.

"అలా అనకూడదు తల్లీ, మన అక్కేగా?" అని నచ్చ చెప్పింది.

"ఉహూఁ. లొచ్చుసీ, ఫో అని పొద్దున నన్ను కసిరి కొట్టింది." అక్కమీద తనకుగల కోపానికి కారణం ఇది అని వివరించింది రాణి. జానకమ్మకు నవ్వు వచ్చింది.

తడికాళ్లను తుడుచుకొని టవల్‌ను ఎదురుగా ఉన్న ఓ కుర్చీపై పడేలా విసిరేసి "దాని మాటలు నమ్మవద్దు అమ్మమ్మా, పొద్దున్నేమో నా పుస్తకం నిండా పెన్సిల్ తీసుకొని అంతా గీకేసింది తన ఇష్టం వచ్చినట్లు. నా పుస్తకం పాడైతే మరి కసురుకోనా?" తన తప్పేమీ లేదనీ, తప్పంతా రాణిదే అన్న ధోరణిలో చెప్పింది రేణు.

"మీరిద్దరూ ఇలాగే పోట్లాడుతూఉంటే దేవుడికి కోపం వస్తుంది. అప్పుడేమో ...."

ఆమె మాటపూర్తి కాకుండానే మధ్యలో అందుకొని "లేదులే అమ్మమ్మా, అక్కకూడా మన జట్టే, లా రేణూ!" రాజీకి వచ్చింది రాణి ఈ దేవుడితో పెద్ద అవస్థ అన్నట్లు.

ప్రతిదినం ఆమెచేత మంచి మంచి కథలు చెప్పించుకోటం, కథలు ఏమీ చెప్పని రోజున పాటలు పాడించుకోవటం, నేర్చుకోవటం ఆ అక్కాచెల్లెళ్లిద్దరికీ ఓ అలవాటు. ఈ అలవాటు కూడా జానకమ్మే చేసింది. ఆమె కూతుర్నీ, అల్లుణ్ణీ, పిల్లల్నీ చూచిపోదామని వచ్చింది. త్వరలోనే తమ ఊరికి కూడా పోవాలని అనుకుంటూంది. రెండు వారాలనుంచి పిల్లలిద్దరికీ మధురాష్టకం నేర్పిస్తూంది. మధురాష్టకం పాట అంటే ఆవిడ కెంతో ఇష్టం.

రాణి, రేణుకన్నా చాలా చిన్నదే అయినప్పటికీ ఆ కంఠం మాత్రం కంచుమోగినట్లే.

"నిన్న నేర్చుకున్నదెంతవరకు వస్తూందో పాడండి చూద్దాం" అంది జానకమ్మ.

రేణు, రాణి కలిసి పాడితే జానకమ్మకిలా వినిపించింది.

"గోపీ మదులా లీలా మదులం
యుత్తం మదులం ముత్తం మదులం"

"ఈ రాణి నాతో కూడా కలిసి పాడితే అంత బావుండదు. చూడూ, నే ఒక్కదాన్నే ఎంచక్కా చెబుతానో.

"గోపీ మధురా లీలా మధురం,
యుక్తం మధురం ముక్తం మధురం
దృష్టం మధురం శిష్టం మధురం
మధురాధిపతే రఖిలం మధురం"

రేణు పాడటం ఆపిన వెంటనే జానకమ్మ రేణును దగ్గిరికి తీసుకొని హృదయానికి హత్తుకుంటూ

బి. వి. రమణమ్మ

"నా బంగారుతల్లీ, ఎంత కమ్మని కంఠం నీది, ఒక్క అక్షరం పొల్లు పోకుండా ఎంత బాగా పాడేవు!" అని రేణును ముద్దు పెట్టుకుంది. తనను వదిలేసి రేణును దగ్గిరకు తీసుకోవటం రాణికేం నచ్చలేదు. రేణువైపు కసిగా చూడ సాగింది.

"నాకంటే నువ్వే ఎంతో బాగ పాడతావు. నువ్వు పాడితే చాలా బావుంటుంది అమ్మమ్మా." జానకమ్మ ఒడిలో ఒదిగిపోతూ అంది రేణు.

ఈ మాట వినగానే ఆమె హృదయం బాధపడింది. అప్రయత్నంగా ఆమె కళ్లు చెమర్చాయి.

మూర్తీభవించిన శాంతస్వరూపిణి జానకమ్మ. వయసు పైబడేకొలదీ నిరంతర గ్రంథావలోకనంలో భగవత్కైంకర్యనిత్యనైమిత్తికాది కార్యాలలో నిమగ్నురాలై, గతించిన కాలంలోని హృదయాన్ని రంపపుకోత కోసే కొన్ని సంఘటనలను మరిచి పోవటానికి ప్రయత్నిస్తూంటుంది. జీవితంలో ఎదురైన సంఘటనలు కొన్ని మంచివిగాని, మంచిని మించిన చెడువిగాని కొంతకాలానికి మరుగున పడిపోతాయి. మరికొన్ని ఎంత మరిచిపోదామన్నా మరిచిపోలేనివిగా ఎదటే నిలిచి ఉంటాయి.

మధురమైన మధురాష్టకానికీ, అంతకంటే మధురమైన మరో అనుబంధానికీ, జానకమ్మకూ ఎవరూ వివరించలేనటువంటి ఆత్మీయత ఉంది.

ఈనాడు రేణు అన్న మాటలకు ఒకప్పుడు ఇలాగే అరుణ తన ఒడిలో పడుకొని "అమ్మా, మధురాష్టకం నువ్వు పాడితే ఎంత బావుంటుందని! ఒకసారి పాడి వినిపించవూ?" అనేది. 'పదేళ్ల అరుణ నవ్వుని, కమ్మని కంఠంతో మధురాష్టకం అతి మధురంగా వినవచ్చేది' అనుకుంది జానకమ్మ.

'అరుణ, నాబంగారుతల్లి ఎక్కడుందో!' నవ్వుగా తనలో తానే గొణుక్కుంటున్న అమ్మమ్మను తలపైకెత్తి చూసింది రేణు. ఇంతవరకూ బుంగమూతి పెట్టి అమ్మమ్మనూ, రేణునూ గమనిస్తున్న రాణి, జానకమ్మ కనుకొలకుల్లో నిలిచిన కన్నీటిని చూడగానే,

"అరే, అమ్మమ్మా, ఏడుస్తున్నావా?" అని రేణువైపు చూసి, "ఈ రేణు అక్కయ్య లొచ్చుసి అంత బలువు. అబ్బ.. లే. రేణూ, మా అమ్మమ్మ కాలు నొప్పి" అంది. ఆమె కన్నీటికి కారణం రేణే అని తలంచింది ఆ పసిహృదయం.

దిగ్గున లేచి అయోమయంగా అమ్మమ్మ ముఖంలోకి చూస్తూ "ఏడుస్తున్నావా అమ్మమ్మా!" ఆశ్చర్యంగా అడిగింది రేణు.

"లేదు తల్లీ, అవలిస్తే కళ్లకు నీళ్లు వచ్చాయి. మీరు వెళ్లి అన్నం తిని రండి. తరవాత రేణూ, నీవు పదిహేనవ ఎక్కం అప్పజెప్పాలి. రాణి ఒకట్లు చెప్పాలి. వేగిరం తిని రండి" అంది ఆమె.

పాటలు చెబుతానన్న అమ్మమ్మ అంతలోనే ఒకట్లు చెప్పాలనగానే కోపం వచ్చింది రాణికి.

కాని రేణు "ఓ ....ఇప్పుడే వచ్చేస్తాం" అనగానే తానూ "ఒన్....తూ .త్రీ" అంటూ తుర్రుమంది లోపలికి రాణి.

ఎంత అణుచుకుందామన్నా ఆగని కన్నీరు జలజలా రాలింది జానకమ్మకు. అరుణ, ఎప్పుడూ కలకలలాడుతూ ఉండే అరుణ! వినయం, వివేకం, అణకువ, ఉట్టిపడే నిర్మల ముగ్ధహృదయిని అరుణ! ఒకసారి చూస్తే మరి మరిచిపోలేని సౌమ్యరూపిణి అరుణ! అరుణ ఆలోచనలతోబాటు గతజీవితం ఆమె దృష్టిముందు నిలిచింది.

* * *

"పారూ, ఓ బంగారూ, ఎక్కడున్నావో చప్పున రా తల్లీ. అంకంత ఇంట్లో నిన్ను వెదకాలంటే నాచేతకాదు గాని." పరుగులు తీస్తూ వచ్చి బయటినుంచే గట్టిగా లోపలున్న పార్వతికి వినవడేలా కేకలువేస్తూ మంచంమీద కూచుంది జానకి.

"ఎవరూ?" లోపలనుండే వినవచ్చింది జానకికి. ఆ కంఠధ్వని ఎవరిదో పసికట్టింది.

"నాపేరు జానకి అంటారు. అంతేగాదు. ఈ ఇంట్లో పార్వతి అనే గడుగ్గాయికి ప్రాణస్నేహితురాలినని కూడా తెలిసిన వారంటారు. ఆ శాల్తీ ఇంట్లో ఉంటే ఇలా రమ్మనండి." చిలిపిగా అంది జానకి.

"ఓహో అలాగా, దయచేయండి, దయచేయండి." లోపలినుంచి వచ్చిన పార్వతి కాస్త వంగి లోనికి ఆహ్వానిస్తున్నట్లు చేతులు చాపి అతిశయించిన ఆనందంతో అభినయించింది.

"నటనలు చాల్లే. నేను కేక వెయ్యగానే పరుగెడుతూ వస్తావని అనుకుంటే....." మూతి తిప్పింది జానకి.

పార్వతికి నవ్వు వచ్చింది జానకి అమాయకత్వానికి.

"ప్చ్, ఎంత పొరపాటు జరిగింది! ఏదీ ఈసారి మళ్లీ కేకవేయి. పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చి మళ్లీ నిన్ను మీ బావగారి ఊరు చేరేలా...."

"చాల్చాల్లే. మాటలు నేర్చావుగాని...ఇంతసేపయినా ఇంకా జడ వేసుకోలేదేం? ఇదిగో. పూలదండ. త్వరగా జడ అల్లుకో. తోట కెళదాం మరి."

"సరేగాని, ఎలా ఉన్నారు మీ బావ? అయినా అప్పుడే వచ్చావేం? ఇంకా కొన్ని నెలలున్నా ఉంటావను కున్నాను —" అర్ధంలోనే ఆపి, ఏదో అర్థం వచ్చేలా కొంటెగా కళ్లు చిట్లించి పకపకా నవ్వింది పార్వతి.

పార్వతి చేసిన వేళాకోళానికి జానకి ముఖం అరుణిమ దాల్చింది. చిరుకోపంతో అంది: "నువ్విలాగే వాగుతూ కూర్చుంటే నే వెళ్లిపోతా."

"పో. నాకేం భయమా?"

జానకి చివాల్న లేచి బయటికి పోయింది. అయినా పార్వతి బెదిరిపోలేదు. కొన్నిక్షణాల తరవాత బయటి వాకిలికేసి చూస్తూ —

"తలుపుచాటున నక్కినక్కి చూసేదెవరో... నేనేం మా జానకి బావను కాదుగా" అని ఊరించింది పార్వతి.

"ఛీ...పాడుపిల్లా, నీకు కొంచెం కూడా కనికరమే లేదు. పోతానంటే పో అనటమే...." రివ్వున తలుపు చాటునుంచి లోపలికి వచ్చి తన ఆట కనిపెట్టిన పార్వతి నెత్తిన ఓ మొట్టికాయ మృదువుగా ఇచ్చింది జానకి.

"పోతామనే వాళ్లు పట్టుకున్నా ఉండరని నాకు తెలును." పార్వతి అంది.

"నీకన్ని తెలుసులే." బుంగమూతి పెట్టి పార్వతి పక్కనే కూలబడింది జానకి.

"బుంగమూతి పెట్టటం బలే అలవాటయినట్లుంది మధ్య."

"ఏయ్ పార్వతీ, ... నీకీ రోజు ఏదో పూనిందను కుంటా......"

"ఎప్పుడు వచ్చేవమ్మా జానకీ?" హాలు బయట నుండే జానకిని చూసి అడిగారు లోపలికి వస్తూ పార్వతి నాన్న దామోదరం పంతులుగారు.

"నమస్కారం మాస్టారూ. మధ్యాహ్నం వచ్చానండీ." వినమ్రంగా జవాబిచ్చింది జానకి.

"మీ వదిన, బావ అంతా బాగున్నారా అమ్మా?" కుశలప్రశ్న వేశారు.

ఓరగా పార్వతిని చూస్తూ పంతులుగారి ప్రశ్నలన్నిటికీ జవాబిచ్చింది జానకి.

జడ వేసుకొని తలలో పూలదండ సర్దుకుంటూ "నాన్నా! తోటకి వెళుతున్నాం" అంది పార్వతి.

"అలాగే తల్లీ. అయితే చీకటిపడకమునుపే ఇంటికి వచ్చేయండి."

జానకి లేనిది ఈ రెండువారాలు దిక్కుముఖం వేసుకొని ఏదో వేళకింత వండి తనకింత పెట్టి ముభావంగా ముక్తసరిగా జవాబిచ్చే పార్వతి నేడు సంతోషంగా ఉండటంతో పంతులుగారికి ఆనందం కలిగింది. పార్వతి ఆయన పంచప్రాణాలు మరి!

"అక్కడ కూడా రోజూ తోటకి వెళ్ళేవాళ్ళం. కాని ఇక్కడ అనుభవించిన ఆనందం నేనక్కడ పొందలేకపోయానంటే నమ్ము. ఒకొక్కసారి నిన్ను వెంటనే చూడాలన్న పిచ్చెత్తి పరిగెత్తుకొని వద్దామనిపించేది పారూ!" పచ్చని మెత్తని పచ్చికపై పార్వతి పక్కనే కూచుని తలను ఆమె భుజంమీద వాల్చి అంది జానకి.

"కొంపదీసి అలాగెప్పుడూ చేయలేదు గదా?" కిలకిలా నవ్వింది పార్వతి.

"పోదూ, నీ కెప్పుడూ తమాషాగానే ఉంటుంది నా మాట."

జానకి గొప్పింటి బిడ్డ. అయితేనేం హృదయం అంతకంటే గొప్పది. పార్వతికి, జానకికి అంతస్తులలోనేకాక మతంలో కూడా దగ్గిర సంబంధం లేదు. పార్వతి చిన్ననాటనే తల్లిని కోల్పోయింది. అప్పటి నుంచి తల్లీ, తండ్రీ తానే అయి పార్వతిని అల్లారుముద్దుగా పెంచారు పంతులుగారు. లంకంత ఇల్లూ, దుఃఖితమానసాలకు సాంత్వన కలిగించి ప్రపూర్ణ ప్రశాంతిని ప్రసాదించే వీణతప్ప ఇతర ఆస్తి ఏమాత్రమూ లేనివారు పంతులు.

ఆ ఊరికంతా తలలో నాలికవంటివాడు, ఆగర్భ శ్రీమంతుడు, ధర్మపరుడు, శాంతిశీలుడు అయిన పరంధామయ్యగారి ఏకైక పుత్రిక జానకి. జానకి కూడా పసితనంలోనే మాతృవిహీన కావటంచేత తండ్రికి మరింత చేరువైంది. పంతులుగారిచేత జానకికి వీణ నేర్పించే ఏర్పాటు చేయించారు జానకి నాన్నగారు. అప్పటినుంచేగాక చాలా చిన్నప్పటి స్నేహితులు జానకీ పార్వతులు.

పూలు కోయటానికని లేచారిద్దరూ. "ఎన్ని రోజులైందో తోటంతా తిరిగి!" మల్లెపూలు కోసుకుంటూ అంది పార్వతి. వెనుదిరిగి చూస్తే జానకి లేదక్కడ.

"పారూ, ఓ బంగారూ, ఇలా రా" గుబురుగానున్న మనోరంజితం చెట్టుకింద కాళ్ళెత్తి మునివేళ్ళపై నిల్చుని కొమ్మచివరనున్న మనోరంజితాన్ని కోయటానికి ప్రయత్నిస్తూ అంది

"జానకీ, జాగ్రత్త, ఆ చెట్టులో పాములుంటాయి. అదేమిటే, అంత చొరవగా దూరావు? చప్పున రా జానకీ!" ఆత్రం, భయం మేళవించిన స్వరంతో అంది పార్వతి.

"ఛీ... వట్టి అదురుగొడ్డువు. నన్నెడిపించమంటే మహాధైర్యంగా ముందుకు వస్తావుగాని. ఇంకెందుకూ పనికిరావు. త్వరగా ఓ కర్ర ఇలాతే ..." జానకి అంది.

"పాముందేమిటే? జానకీ. నీకు మొక్కుతానమ్మా, నా బంగారువిగదూ రావూ..." ఏడుపు దిగమింగుతూ అంది పార్వతి.

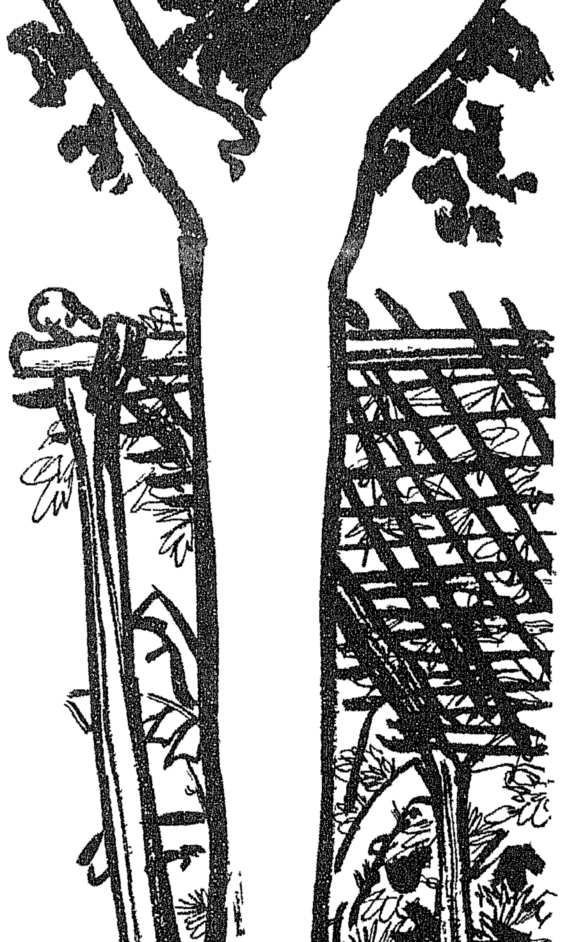

"ఉహూఁ రాను. ఏం చేస్తుందేమిటి పాము? దానికికూడా మనకంటే ఎక్కువ భయం మనుషు లంటే. ముందు ఓ కఱ్ఱ ఇలా పడేసి తరవాత నీ ఏడుపేదో ఏడు."

"అమ్మ బాబోయ్, ...నువ్వే రా తల్లి, ... రావ్వా, రాముడూ ... ఓ రాముడూ... త్వరగా రా, కఱ్ఱ తీసుకుని రా, పామున్నది ఇక్కడ." బిగ్గరగా అరిచి కొంచెం కేకలేసింది పార్వతి.

"ఏంటమ్మగోరూ, ... కేకలేస్తుండారు? ఆడికి పామ్మని సెప్పిందెవరంటా మిమ్మల్ని? తప్పుకోండి పక్కకి. ఏడుంది పాము?" పాలేరు రాముడు పెద్ద కఱ్ఱ పట్టుకుని పరిగెత్తుకు వచ్చాడు.

"ఎక్కడుందో తెలీదు రాముడూ... జానకి ఆ చెట్టు గుబురులో దూరింది. రమ్మంటే రాదు. కఱ్ఱ అందుకోమంటూంది." భయం భయంగా అంది.

"ఆడున్నది సిన్నమ్మగోరేనా? ఏంటండి పాములతో సెలగాటం? ...." వాడింకా ఏదో అనబోతూ ఉండగానే జానకి పక పకా నవ్వుతూ, "అయ్యో మీ భయం దొంగలెత్తుకెళ్లా...కఱ్ఱ అందుకో అంటే అక్కడ పాముందనేనా అర్థం? ఇంత పెద్ద చెట్టులో ఈ ఒక్కపూవు మాత్రమే పండింది. మిగతా అన్ని పచ్చివే. అదికూడా చిట్ట చివారుకొమ్మన ఉంది. అందుకని అందుకోవటం చేతగాక కఱ్ఱతో కొమ్మ వంచుకొని ఆ పూవు కోసుకుందామనుకుంటే నీ భయం నీది" అంది.

"సిన్నమ్మగోరు ఏటి సేసినా తమాష గుంటది" రాముడు కఱ్ఱ తీసికొని నవ్వుకుంటూ వెళ్లిపోయాడు.

పార్వతికి కోపం వచ్చింది జానకిపై. అది గమనించిన జానకి మెల్లిగా పార్వతి దగ్గిరచేరి, మనోరంజిత పుష్పాన్ని ముక్కు దగ్గిర ఉంచుకొని ఒక్కసారి గట్టిగా వాసన పీల్చుకొని "ఈ పుష్పం వాసన చూడు పార్వతీ, నాపైన మా పార్వతికి గల ప్రేమలా ఎంత మధుర మైనదో" అంది.

"ఇందాకా తిన్నదంతా జీర్ణం అయ్యేలా చేశావు హడలు గొట్టించి. ఇప్పుడు వర్ణన మొదలెట్టావ్ కాబోలు!" చిరుకోపంతో అంది.

"కాబోలు ఏమిటి మొదలు పెట్టటమంటే ఇదే. నిన్నుకూడా వర్ణించనా మరి."

"నన్నేం వర్ణించక్కర్లేదు."

"నిజమేలే. నేను వర్ణిస్తే ఏం బాగుంటుంది? అతగాడే రావాలి. ఈవిడను చూడాలి. అప్పుడుగదా మూర్ఛనుండి తేరుకొని ఈ అందచందాలను వర్ణించాలి." కిల కిలా నవ్వింది జానకి.

"ఏయ్ కొంటెపిల్లా, నీ పని పడతానుండు." జానకి రయ్యిన పరుగు తీసింది పార్వతికి అందకుండా. చివరికి అలిసి సొలిసి పచ్చికపై చతికిలబడ్డారు.

"నువ్విక్కడే ఉండు. ఇప్పుడే వస్తాను." చెంగు చెంగున లేడిపిల్లలా గెంతుతూ పోయి ఒక్క నిమిషంలో వెనుదిరిగి వచ్చింది పార్వతివద్దకు. "ఇదిగో ఈ మనోరంజితం పెట్టుకో పారూ,"

"కష్టపడి కోసింది నీవు. ఫలితం నీకే దక్కాలి. నువ్వు పెట్టుకో." పార్వతి హృదయంనుండి వచ్చిన మాటలు కావవి. కావాలనే అంది.

"సరే. ఈ పుష్పం నీవే కోసి ఉంటావనుకో. కష్టపడి కోశాను. ఇది నాకే దక్కాలి అని నన్ను విస్మరించి నువ్వు అలంకరించుకోగలవా?" కాస్త కఠినంగా వినిపించింది జానకి గొంతు.

పార్వతి నవ్వుతూ "అబ్బో, అమ్మాయిగారికి కోపం ఎక్కువేనే. పోనీలే. నీ ముక్కుమీదేమిటో తిక్కా" అరిందా!

"అలా దారిలోకి రా." పార్వతి జడలో తటతటగా అమర్చింది ఆ పుష్పాన్ని.

పచ్చికపై కూర్చుని కబుర్లాడుకుంటున్నారిద్దరూ. పార్వతి అంది: "జానకీ, ఏదో చిన్ననాటి స్నేహితులంతే అయితే. నీతో సరిపోల్చి చూస్తే నేనెందులోనూ నీకంటే అధికురాలిని కాను. నాయనగారు ఇవాళ తిండికి మాటి కష్టద్వారా తీర్చుకొనే అతి సామాన్య కుటుంబీకుని బిడ్డను. నాతో ఈ బాంధవ్యమేమిటి? నీ విషయం లోనూ నేను నీకంటే ఉన్నతురాలిని కాదే? నాపై ఈ వెర్రి మమతలేమిటి నీకు?" కంఠంలో ఏదో వివరించరాని బాధ జానకికి వివరించబడింది. అయినా పార్వతికేసి ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ జానకి అంది:

"ఉహూఁ. అలాగా పాపం, ఈ మంచిబుద్ధి నీకెప్పుడబ్బిందేమిటి?"

పార్వతినుంచి సమాధానమేమీ రాలేదు. మూడింటి కొమ్మపై దృష్టి కేంద్రీకరించిన పార్వతిని మరోక పర్యాయం చూసింది జానకి. అంతలోనే ఆమె వదనం గంభీరమయింది.

"నీకు నిజంగా సమాధానం కావాలా?"

"అబద్ధంగా వద్దు." నవ్వింది చిన్నగా పార్వతి జానకిని చూడకుండా.

"అలాగైతే నీ దృష్టి ఎక్కడుందో అక్కడే నా సమాధానమూ ఉంది." మరింత గంభీరంగా అంది జానకి.

అర్థంగాక తానింతవరకూ చూస్తున్న కొమ్మపై కోయిలమ్మనూ జానకినీ మార్చి మార్చి చూసింది పార్వతి.

"అర్థం కాలా?" అన్నట్టు చూసి తల ఆడించింది జానకి.

"ఉహూఁ" అని తల అడ్డంగా ఊపింది పార్వతి.

"చూశావా, ఆ చెట్టులో ఎన్ని మధుర ఫలాలున్నా ఆ కోయిలమ్మ ఒక్క ఫలాన్నికూడా ఆశించకుండా నవపల్లవాన్ని మాత్రమే సేవిస్తోంది. ఎందుకు? తోట తోటా కలియ తిరిగి, చెట్టు చెట్టూ ఎగిరి ఎన్ని మధుర ఫలాలను సేవించకూడదు? అమృత సమన్వితములైన పరిపక్వ ఫలములపైపు కన్నెత్తి అయినా చూడకుండా, అతి కోమలమై ఒగరును పుట్టించే చిగురునే ఎందుకు తిని జీవిస్తోంది? దీనికేం జవాబు చెప్పగలవు? అలాగే మమతలు పెంచుకోవట మన్నది కూడా వారి వారి హృదయస్థితినిబట్టి ఉంటుంది."

పార్వతి కళ్లు ఆనందంతో చెమర్చాయి. అంతలోనే ఆమె వదనం చిన్నబోయింది.

"నిజమే. నీ మనసు నాకు తెలియకపోతే గదా! కాని.....నీవు మీ బావగారి ఊరు వెళ్లే సందర్భంలో నిన్ను చూడడానికి నేను వస్తే మీ కనకదుర్గ అన్న మాటలు నీవూ విన్నావుగా."

"నీవింకా మరిచిపోలేదా మా వదిన అన్న మాటలు? ఆవిడ తత్త్వమే అంత. ఆ విషయాన్ని గురించి నీవు బాధ పడవద్దని లక్షసార్లు చెప్పి ఉంటాను నీకు."

"ఎలా మరిచిపోగలను? మనసును కలికి మలినం చేసే మాటలను అంత త్వరగా మరిచిపోవటం దుస్సాధ్యం."

"నీ మాట కాదనను. కాని తుచ్ఛమైన సంపదకు కట్టుబడే హృదయానికి చపలత్వం ఎక్కువ. నాకు కావలసింది మనుష్యత్వంతో నిండిన మంచి మనస్సు. దానికి ఏ సందర్భంలోనైనా స్థిరత్వం, సమత్వం మనుషుల్లో ఉంటాయి. నేను పెంచుకున్న మమత ఆటలాడే ఆస్తి ఐశ్వర్యాలతోగాని, అర్థంతోగాని సంబంధం లేనిది. ఇంకెప్పుడూ ఆవిడ మాటలను పట్టించుకోకు."

"నా స్నేహితురాలిగా, ఆత్మీయురాలిగా నిన్ను లభించటం నిజంగా నా అదృష్టం. భగవంతుణ్ణి కోరకుండానే లభించిన అపూర్వవరం. కాని...మనల్ని చూసి ఓర్వలేక ఎవరైనా ఏమైనా అన్నారంటే అప్పుడనిపిస్తుంది, నా అంతస్తు ఎక్కడ, నేనెక్కడ అని."

"ఎంత అమాయకురాలివి పారూ! ఇక అలా అని పించకూడదు. అనకూడదు అనే నా ప్రార్థనకూడా." పార్వతి చేతిని మృదువుగా రాస్తూ అంది.

"అతిశయోక్తి అనుకోవద్దుగాని...నీహృదయమెంత సున్నితమో హృదయగత భావాలంత దృఢమైనవి సుమా!" పార్వతి అంది.

"ఎంత సున్నితమైనా ఎప్పటికీ నీ కతిసన్నిహితురాలే ఈ జానకి" అంది.

పార్వతిని గురించి మొన్న ఊరికి వెళ్లినప్పుడు రామం బావతో చెప్పినప్పుడు రామం అన్న మాటలు గుర్తుకు వచ్చాయి.

"తాళికట్టి నిన్ను నాదాన్ని చేసుకుంటాను కాని నిన్నాకట్టుకునేది పార్వతే!" తాను సిగ్గుపడింది. ధైర్యంగా అంది. "కాదు. నొసట కుంకుమ, కంటికి కాటుక పెట్టుకుంటేనే శోభిస్తుంది కాని కంటికి తిలకము రాణిస్తుందా? ఎవరి స్థానం వారిదే."

రామం తన దగ్గిరగా వచ్చి చుబుకాన్ని పైకెత్తి నిర్మలమైన చిరునవ్వుతో తన కళ్లల్లోకి చూస్తూ, "ఈ కళ్లు ఎంత అందంగా, అమాయకంగానూ ఉంటాయో ఈ హృదయం అంత అగాధం" అన్నాడు. బావ తనను అలా గుచ్చి చూస్తూ ఉంటే సిగ్గేసి పరిగెత్తింది.

"అలాగే ఇంటికి దౌడు తీసేవు సుమా! కాసేపిలా కూచుందాం రా జానకీ" పిలిచాడు రామం.

"ఉహూఁ ... మీరు అగాధంలో పడిపోతారేమో నని భయం." కవ్విస్తూ అంది తను అలాగే పరిగెడుతూ.

తన మాటలు విన్న తరవాత జానకి ఏదో ఆలోచిస్తూ తనలో తనే నవ్వుకోవటం, అంతలోనే ఆమె ముఖం అరుణిమ దాల్చటం గమనించిన పార్వతి తన ప్రస్తావనకు స్వస్తిచెప్పి ఏదో అర్థం చేసుకొన్న దానిలా తల ఆడించి —

"ఓహో, ఏదో నందనవనంలో విహరిస్తున్నట్టుంది, ప్రస్తుత పరిసరాలను విస్మరించి." పకపకా నవ్వుతూ అంది.

తన ఆలోచనలనుంచి తెప్పరిల్లి "నీ మొహం. ఇందాకే చెప్పానుగా, ఇలా నన్నేడిపించటానికే నీకు ధైర్యం ఉందని. లేకుంటే, బేల అనే పదానికి ప్రతి పదార్థమే పార్వతి" అని నవ్వుతూ అంది జానకి. ఇలాగే కబుర్లు చెప్పుకుంటూ చీకటిపడే లోపలే

ళ్ళు చేరుకున్నారు.

● ● ● ●

పెళ్ళిచూపుల తంతు ముగిసిననాటి సాయంకాలం పార్వతి చెవిలో గుయ్‌మంది జానకి.

"అబ్బ...పోదూ..." సిగ్గు పడింది పార్వతి.

"[illegible] అంటావేమిటమ్మా — మరి ఇంతకూ చెప్పావు కాదేం?"

"పో... నాకు తెలీదు."

"తెలీకుండా ఎలా ఉంటుందిలే. అసలింతకీ ఎలా ఉంటాడంటావు? ఏం ఉద్యోగం చేస్తున్నాట్ట?"

"................"

"ఎంత మాయలమారి పెళ్ళికొడుకమ్మా! ఉన్నట్టుండి వాడనుకున్న మా పార్వతి మనసు ఎప్పుడు దోచాడు?" అని ఆశ్చర్యాన్ని అభినయిస్తూ "పోనీలే... బుర్రయినా మిగిల్చాడనుకుంటా" అంది పార్వతి తలను అటు ఇటు ఊపి.

"అరే...ఆ బుర్రకూడా ఆయనగారి ఆలోచనలతోనే నిండి పోయిందా? అయితే ఇక నావని గో...విం...దా!" అని వేళాకోళం చేసింది.

పార్వతి [illegible].

"[illegible] ఆ సంగతి [illegible] వచ్చి [illegible] ఉంటేవాళ్ళు" అంది జానకి.

"[illegible] ఏం తక్కువ తిన్నానని? నా ప్రాణాలు తోడేస్తున్నావు బాబు."

"అది సరేలే...మరి మొదలుపెట్టు అసలు కథ."

పార్వతి మొదలుపెట్టింది. "అనగనగా ఓ ఊళ్ళో ఓ పెళ్ళికొడుకట. [illegible]..."

మధ్యలోనే అందుకుని "వగ్గేరా వగ్గేరా దు, డు [illegible] అయిన వరునకు జానెడు తోకయినా లేని ఈ వధువునిచ్చి వివాహం జరుగులాగున ఆర్యులు నిశ్చయించినారు. కావున ఈ వివాహానికి మేము రావా అంటావు" అంది జానకి.

"అక్కర్లా...."

"రాకుంటే...." తల ఎడం భుజంమీదుగా వంచి కళ్ళు విశాలం చేసింది జానకి.

"డొక్కచీల్చి డోలుకట్టి తంతం అని డమారా వాయిస్తూ ఊద్చుకుపోతాను."

"ఈ ముఖమేనా ఆ పని చేసేది అని."

"అనుమానమా?"

"అందుకు సందేహమా?"

"అయితే కాచుకోమరి..."

"అమ్మ బాబోయ్...ఇప్పుడే...వద్దులే. ఆ పని యూనికి కదా నీ వన్నది?"

"సరే పో...మన్నించాం."

"ఏడ్చావులే. ఇంతకూ ఆయనేం పని చేస్తాడే?"

"ఇంతగా అడుగుతున్నావు కాబట్టి చెబుతున్నాను. ఊపిరి అమ్ముతారు."

"అంటే ఉపాధ్యాయుడన్నమాట. భేష్ నీ తెలివికి మెచ్చాం. ఏదైనా కోరుకో."

"వద్దాం."

"అతే, ఎప్పుడూ ఈ మూర్ఖురాలు! కోరుకోమంటే దబ్బున ఏదో ఒకటి కోరాలిగాని. అనవసరంగా చచ్చాం, గిచ్చాం అంటూ పొడు ఇచ్చకాలతో కాలయాపన చేసి మాకు కోపం తెప్పిస్తూంది."

"మరి ఉన్నట్టుండి నీవు కోరికలు తీర్చే కల్పతరువై పోతే, ఈ సంగతి అందరికీ తెలిసిందంటే ఎవరైనా ఒకరు ఈ మనోమందిరం తలుపులు తెరుచుకొని [illegible] కావాలని కోరితే.. అమ్మో ...ఇంకేమయినా ఉందా?..."

"కోరితే గిరితే అదంతా జాంతానై. ముందే చెప్పేస్తాను. నా హృదయం ఓ మందిరం. ఒక్క పార్వతికే అందులో ప్రవేశించే అధికారం. మా పార్వతికి తెలియకుండా ఎవరైనా చొరబడ్డారంటే అంతా అంధకారబంధురం. ఈ విషయంలో తప్ప మరే కోరికనైనా కోరవచ్చునహో... అని దండోరా వేయిస్తానులే. నీ కా భయం అక్కర్లేదు."

"[illegible]" పార్వతి అంది.

"అన్నమాటేమిటి నీ మొహం. ఉన్నమాటే."

"పిచ్చితల్లులిద్దరూ చేరారా? ఏమమ్మా, ఎంత

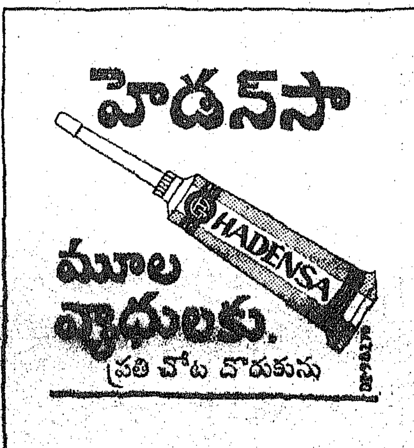

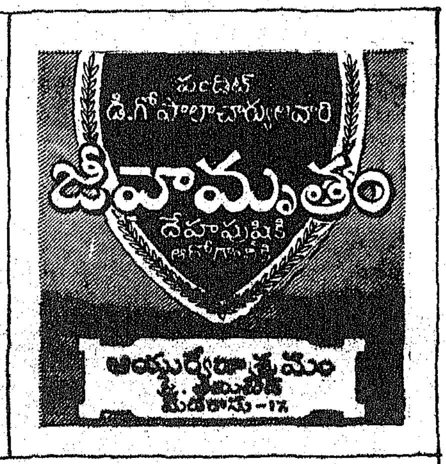

ఏమయింది వచ్చి? నిన్న రాలేదేం తల్లీ? ఒంట్లో కులాసాగా ఉందా?" పంతులుగారి రాకతో దిగ్గున లేచి నిల్చుంది జానకి.

"కులాసాగానే ఉన్నానండీ" అంది జానకి.

పంతులుగారి దగ్గిర ఎంత వినయవిధేయతలతో మెలిగినా ఎంతో చనువుంది జానకికి. ఈ విషయంలో జానకికిగాని, పార్వతికిగాని భేదమే లేదు. పంతులుగారికికూడా పార్వతి ఎంతో జానకీ అంతే.

"ఈ జానకి వచ్చి కూర్చుందంటే నీకు వంటా, అదీ చేసిపెట్టాలన్నా వదలదు నాన్నా. వట్టి మొండి పిల్ల." తండ్రిని చూడగానే వంట చేయాలన్న విషయం గుర్తు వచ్చింది పార్వతికి.

"బలే బావుంది. చూడండీ మాష్టారూ! వంట చేస్తానంటే వంటింట్లో కూర్చుని అయినా కబుర్లు చెబుతానుగాని మీ కడుపు మాడ్చమంటానా? వట్టి సోమరి పిల్లండి. ఇదొకసాకు వంటచేయలేదనటానికి." జానకి ఫిర్యాదు నమోదు చేసింది."

పంతులుగారు నవ్వారు గట్టిగా. ఏదో గుర్తువచ్చి నవ్వుతున్న పంతులుగారి ముఖంలో విషాదరేఖలు అస్పష్టంగా అలుముకున్నాయి.

"ఇంకెన్నాళ్ళులే తల్లీ.... మీ రిద్దరూ కలకల లాడుతూ తిరుగుతూ కళ్ళ ముందుంటే పరమానందంగా ఉంటుంది. ఆడపిల్లలెంత కాలానికైనా ఒక అయ్య చేతిలో పెడితే వెళ్ళవలసినవాళ్ళేగా. తల్లి పసితనంలోనే పోవటం ఒక దురదృష్టం. ప్రాణంలా పెంచుకున్నాను. ఇక ఒంటరిజీవితం. ప్చ్." మంచం వాల్చుకుంటూ కూచుని "రా తల్లీ, కూచో" అన్నారు పంతులు. ఆయన దగ్గిరే కూర్చుంది జానకి.

పార్వతి పెళ్ళి విషయమై వివరంగా జానకికి వినిపించారు పంతులుగారు. జానకి ఇంతవరకూ పార్వతిని ఎగతాళి పట్టించిందేగాని పెళ్ళికాగానే తననూ, పంతులుగారినీ వదిలిపెట్టి ఆమె అత్తగారింటికి వెడుతుందన్న ఊహే తట్టలేదు. ఏదో దిగులు ఆమె మనస్సు నావరించుకుంది దట్టంగా. వంటింట్లో పొగలో కూచుని నిశ్శబ్దంగా రోదించింది పార్వతి.

పంతులుగారితో చెప్పి ఇంటికి వచ్చింది. వీణ ముందుంచుకొని హృదయభారం తగ్గేవరకు విలపిస్తూ ఏవో తోచిన రాగాలు ఆలపించింది జానకి.

పార్వతికి పెళ్ళి అయి అత్తగారింటికి వెళ్ళింది. దిక్కుతోచని జానకి గంటల తరబడి వీణతోనే పొద్దుపుచ్చేది. తండ్రి వృద్ధుడై పోవటంవల్ల ఆయనను కనిపెట్టుకొంటూ కాలం గడిపేది.

మాష్టరుగారు పరేవరి. పొద్దున ఏవో ఇంత తిని ఇష్టం వచ్చినప్పుడు ఇంటికి వచ్చేవారు. సాయంత్రం వేళతప్పకుండా జానకి వచ్చి, పంతులుగారిని చూచి, ఒక్కొక్కసారి వంటకూడా చేతనైనంతవరకు చేసి పెట్టడమో, లేకుంటే ఇంటినుంచే అన్ని కారియర్‌లో పంపించటమో చేస్తుండేది. పంతులుగారు జానకి తన ఎడల చూపే అభిమానానికి మనసులోనే దీవించేవారు. ఆయన మనసు బావుండనప్పుడు జానకిని వీణ వాయించమనేవారు. ఆమె వీణామతల్లిని ఒడిలోనికి తీసికొని కాసేపు పాడేది. కమ్మని కంఠంలో లలితలలితంగా వినవచ్చే పాటలో అవ్యక్తమైన ఆవేదన ప్రస్ఫుటమయ్యేది. ఇది గమనించిన పంతులుగారు వినటం తప్పించి మరేమీ చెయ్యలేక పోయేవారు.

ఆ సంవత్సరంలో పార్వతి అత్తగారింటినించి నాలుగైదుసార్లు వచ్చింది. ఒకసారి ఏదో మాట్లాడుతూ "చూడు పార్వతీ" అని జానకి అంటూండగా పార్వతి అంది:

"నువ్వు నన్ను పార్వతీ అని రాగాలు తీసి పిలిస్తే నా కిష్టం ఉండదు. ఏదో కొత్తగా ఉంటుంది."

"మరెలా పిలవాలబ్బా."

"మునుపటిలా పారూ అని."

జానకి కిలకిలా నవ్వింది. "అబ్బో అలాగా, పాపం. మరి అయితే నిన్ను 'పారూ' అనగానే, వెంటనే 'ఓ నా బంగారూ' అనికూడా పిలవాలనిపిస్తుంది నాకు" అంది జానకి.

"నేను అడిగేదీ అదే. నాకీ పిలుపే మహదానందంగా ఉంటుంది." పార్వతి అంది.

"బోడి మహదానందంలే." మూతి తిప్పింది చటుక్కున జానకి.

"అదేమిటె అలా అంటావు?" పార్వతి ఆశ్చర్యపోయింది.

"మరి నీవు నా బంగారువి కాదుగా ఇప్పుడు? బుంగమూతి పెట్టి అంది జానకి. పార్వతి కన్నుల నిండా నీరు నిలిచింది. అవ్యక్తమైన జానకి అనురాగానికి పొంగి ప్రవహించే ప్రేమ వెల్లువ అది.

పార్వతికి పెళ్ళి అయిన ఏడాదికే జానకి పెళ్ళి రామం బావతో వైభవంగా జరిగింది. పరంధామయ్యగారు వృద్ధుడైనందువల్ల మేనల్లుణ్ణి తనవద్ద వచ్చి ఉండమని, తన బరువును తొలగించి వృద్ధాప్యంలో తనకు విశ్రాంతి కలిగించమని కోరటంవల్ల మామగారి వ్యాపార వ్యవహారాది విషయాలన్నీ స్వీకరించాడు జానకితోపాటు రామం. కొద్దికాలానికే పరంధామయ్యగారు పరమపదించారు.

రామం, జానకి, పార్వతులు చిన్నప్పటినుంచి ఒక బళ్ళోనే చదివి పెద్దవాళ్ళయ్యారు. పార్వతి, జానకి స్కూల్‌ఫైనల్‌వరకు మాత్రమే చదివి నిలిపేశారు. ఆ కాలంలో ఆడపిల్లలు అంతవరకు చదవటమే గొప్పగా ఉండేది. పై చదువులకు రామం పట్నం వెళ్ళి, బి. ఏ. దాకా చదివి, చదువుతోపాటు ఉన్న సంస్కారాన్నే మరింత పెంచుకొని వచ్చాడు. జానకి పుట్టినప్పుడు పెద్దలు అనుకున్నట్లే ఈనాడు రామం భార్య అయ్యింది. చిలకాగోరింకల్లా ఉన్న రామాన్ని జానకిని చూచి సంతోషించే పెద్దలు ఇరువైపులా లేరు. రామం తల్లిదండ్రు లేనాడో గతించారు.

అతనికి ఉన్నది ఒక్క విధవ అక్కయ్య మాత్రమే. కనకదుర్గ పేరుకు తగిన ఆడది. ముక్కోపి. తనకిష్టంలేని పనిఅంటూ ఏదైనా తనకళ్ళముందు జరిగిందంటే చచ్చేంతవరకు సాధించి తీరాలన్న మూర్ఖపు పట్టుదలగల కచ్చమనిషి. రామం ఎంత మృదుల మనస్కుడో ఆవిడ అంత కర్కశత్వంగల మనిషి. చిన్నతనాన్నే భర్తను కోల్పోయి అన్ని సుఖాలకు దూరమైంది కాబట్టి ఆమె అంటే జాలి, తనకంటే పెద్దది అన్న గౌరవము గలవాడు రామం.

అక్క అంటే అభిమానం ఎక్కువ లేకపోవటానికి కారణం కనకదుర్గ ప్రవర్తనే. మామయ్య దగ్గిర ఉండి చదువుకుంటున్నప్పుడు పార్వతి చిన్నప్పటి స్నేహితురాలు కాబట్టి నిష్కల్మషంగా మెలిగేవాళ్ళు. సెలవుల్లో ఒకరోజు హాయిగా కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నప్పుడు ఏ సందర్భంలోనో జానకి ఏదో పనిమీద లోనికి వెళ్ళవలసి వచ్చింది. పార్వతి, రామము మాత్రమే ఎప్పటిలా కబుర్లాడుతూ కూర్చున్నారు. ఇది చూచి సహించలేని కనకదుర్గ పార్వతిమీద విరుచుకు పడింది. ఆడపిల్ల అలా బరితెగించి ఒంటరిగా మగవాళ్ళతో కలిసి మాట్లాడ్డం తమ వంశంలోనే లేదని, అదంతా తక్కువ కులంవాళ్ళలోనే ఉందని ఇష్టం వచ్చినట్లు వాగింది. అనుకోని సంఘటన ఎదుర్కొన్న పార్వతి నోట మాటరాక గుడ్లు అప్పగించి అలాగే వినసాగింది. అంతేగాక భార్యాభర్తలు కావలసిన జానకీ, రామాల మధ్య దూరి రామాన్ని తనవైపు తిప్పుకుంటున్నదన్న సూచన కూడా ఆ మాటల్లో ధ్వనింపజేసింది కనకదుర్గ.

రామం కోపంతో ఊగిపోయాడు. ఎన్నడూ కనకదుర్గకు ఎదురు తిరగని రామం మనసులో ఆ క్షణంలో ఆ సంఘటననుబట్టి ఆమెపట్ల అసహ్యం పేరుకు పోయింది. కనకదుర్గను ఉరిమి చూస్తూ పార్వతి దగ్గిరికివెళ్ళి, ఆమె చేతిని తీసుకొని అన్నాడు:

"అక్కా, నేను చెప్పేదేమిటో బ్రతుకంతా గుర్తుంచుకో. నువ్వు నాతోబాటు రక్తం పంచుకొని పుట్టిన సంబంధం ఉండబట్టి మాత్రమే అక్కవు. ఈమాత్రమైనా నీ స్థానం నిలబెట్టుకోవాలంటే మాటలు తిన్నగా రానియ్యి. పార్వతి రక్తసంబంధురాలు కాకపోవచ్చు. కానీ నీకంటే పార్వతే నాకెక్కువ. అసభ్యకరంగా నీ నోట మరేమాటయినా వచ్చిందంటే నేను రామాన్ని కాను."

పార్వతి గుండెలు గబగబా కొట్టుకోనారంభించాయి.

"ఏం చేస్తావేమిటిరా? నీ బోడి బెదిరింపులకు జడిసే కనకదుర్గను కాను. అయినా నిన్ను అని ఏం లాభంలే? ..." పార్వతివైపు గుడ్లు ఉరుముతూ చూస్తూ విసురుగా వెళ్ళింది, అక్కడ ఉంటే తనకేం ముప్పు వాటిల్లగలదోనని.

అలాంటి కనకదుర్గను తనదగ్గిర తెచ్చి పెట్టుకోవటమంటే మాటలా? రామం కాస్త తీవ్రంగానే యోచించాడు. పార్వతి పెళ్ళి అయి అత్తగారింట ఉంది. జానకి అంటే అక్కయ్యకు అభిమానమే. ఎటొచ్చీ నోటి దురుసుతనం ఒక్కటే. జానకి తనకు ఎంత సహకరించినా చిన్నపిల్లే. పొలంపుట్రా చూసుకుంటూ, సంసార బాధ్యత నిర్వహిస్తూ మామయ్య అప్పగించిన వ్యాపార విషయాల బరువు మోయాలంటే ఇంత కార్యభారాన్ని తానొక్కడే మోయగలడా? కనకదుర్గకు పొలం పనులు బాగా తెలుసు. ఆమెను పిలిపించుకుంటే పొలం పనుల అజమాయిషీ చేయడానికి, పెద్దతరహాగా జానకికి సహాయంగా ఉండటానికి బావుంటుందని తలచాడు. ఎంత చెడ్డదయినా తన అక్క. ఆమె మాత్రం ఈ వయస్సులో తనను విడిచి ఎక్కడుంటుంది? రామం జాబు వ్రాయటమే తడవుగా రెక్కలు కట్టుకొని వాలింది కనకదుర్గ.

(సశేషం)

(క్రిందటి సంచిక తరువాయి)

విడివడని ఋణబంధం

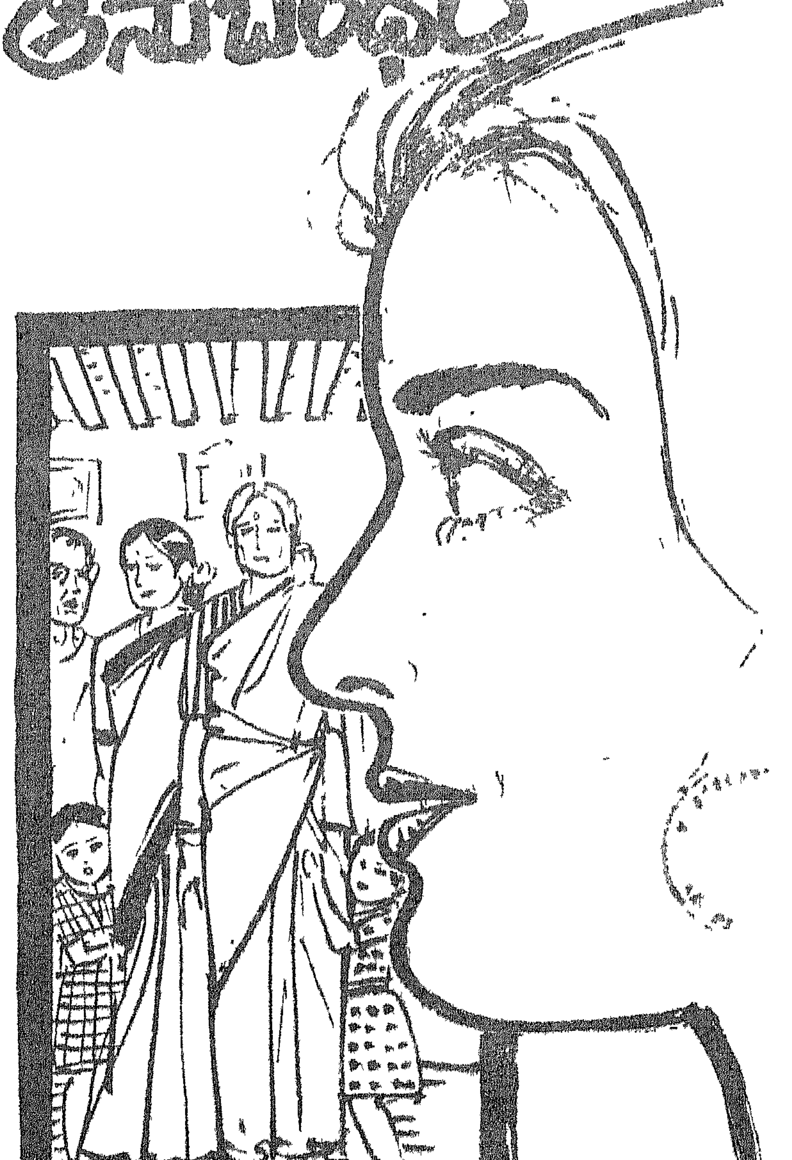

బి. వి. రమణమ్మ

ఆ సాయంత్రం అలవాటుప్రకారం జానకి, మాష్టారి దగ్గరికి వెళ్లింది. ఇంటికి తాళంవేసి ఉండటం చేత వెను తిరిగి వచ్చింది. నాలుగైదురోజుల్దైనా పంతులుగారు కనిపించలేదు. ఆ దారినే పోతున్న పోస్టుమాన్ చెప్పాడు, ఏదో టెలిగ్రాము వస్తే పార్వతి అత్తగారి ఊరు వెళ్లిపోయారని. పోస్టుమాన్‌కు తెలియదా టెలిగ్రాములోని విషయం? అడుగుదామను కుందిగాని అతడప్పుడే సందు మలుపు తిరిగి పోయాడు. వ్యాకుల చిత్తంతో వెనుతిరిగి వచ్చింది. రామానికీ విషయం చెప్పింది. అతనికీ ఏమి అర్థం కాలేదు. అయినా అనవసరంగా బాధ పడవద్దని మాత్రం జానకికి చెప్పాడు.

పంతులుగారు వచ్చారని, తనకు దారిలో కనిపించారని రాముడు చెప్పగా విని జానకి కనకదుర్గకయినా చెప్ప కుండా పోయింది. అప్పటికి రామం ఇంట్లో లేడు. గబగబా పోయిన జానకి నిశ్శబ్దం రాజ్యం ఏలుతున్న హాలులో అడుగుపెట్టింది. పంతులుగారు కనిపించలేదు.

"మాష్టారూ......" పిలిచింది గట్టిగా.

"రా...జానీ!" ఆ పిలుపు వినగానే నాగస్వరం విన్న నాగులా గబగబా లోపలికి వెళ్లింది "పారూ" అంటూ.

ఎదురుపడిన ఆకారాన్ని చూడగానే కెవ్వున కేక వేసింది జానకి.

"నేను జానకీ ... పార్వతిని — భయపడ్డావా?" ఆదరణ, వేదన మిళితమైన స్వరంతో అంది పార్వతి.

"పారూ, నువ్వేనా? ఏమిటిది?" గట్టిగా కౌగ లించుకొంది. దుఃఖం పెల్లుబికింది జానకికి. జానకిని పెనవేసికొని ఆమె తలమీద తన గడ్డాన్ని చేర్చి కుమిలి కుమిలి ఏడ్చింది పార్వతి.

"పా...రూ...." గుండెలు పగిలేలా రోదించసాగింది. "భగవంతు డెంత గుడ్డివాడు! ఇంత అన్యాయం నా పార్వతికే జరగాలా?"

"పిచ్చి జానకీ, అన్యాయం అని ఎందుకనుకోవాలి? నేను నోచుకున్న నోముకు భగవంతుడు నిర్దేశించిన న్యాయమే ఎందుకు కాకూడదు?" కళ్లు తుడుచు కొని గంభీరస్వరాన అంది పార్వతి.

పార్వతి ముఖంలోకి తలఎత్తి చూచింది. ఎడతెగని వర్షానికి తడిసి, రంగుమాసి, సౌరభ సున్నితాలను బాసిన వికసితపుష్పం ముకుళించిన రీతిగా ఉందా వదనం. నిండుగా శోభను చేకూర్చే కుంకుమ చెదిరి పోయి కొద్దిరోజులే అయింది. మబ్బులచాటున అణిగి పోయిన చంద్రుని చుట్టూ ఉన్న వెలుగు అస్పష్టంగా కనిపించినట్లు కుంకుమ పెట్టుకున్న గుర్తు తెల్లని మచ్చలా కనిపిస్తూంది. పచ్చని గాజులతో గలగలలాడే తెల్లని చేతులు మోడువారిన వృక్షపు కొమ్మల్లా బోసిపోయి ఉన్నాయి. పమిట సందులో నల్లపూసల తాడులో తళుక్కున మెరిసే మంగళసూత్రం తెగి పోయి ఆ స్థానాన్నే పైకి తేలిన ఎముకలు నరాలు ఏవో అలంకరణల్లా బోసి మెడచుట్టూ ఉన్నాయి. ఆ రూపం ఇక చూడలేకపోయింది జానకి. చేతుల్లో ముఖం కప్పుకొని విలపించసాగింది. ఆమె బాధ ఎలాంటిదో చెప్పాలంటే భాష్యం, భావం చాలవేమో. దుస్సహమైన భరించరాని వేదన పార్వతివట్ల మాత్రమే

నిజం కాదు.

ఇంటికి వచ్చినదే తడవుగా కనకదుర్గ లిట్లకు లంఘించుకుంది. జానకి జవాబేమీ చెప్పలేదు. తిన్నగా తన గదికేసి వెళ్లి వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ పడుకుంది.

రామం వచ్చాడు. "జానకీ, అంతా విన్నాను. ఇది నిజంగా పార్వతికి జరగవలసింది కాదు. కాని ఆమెకు ధైర్యం చెప్పి, జీవితంపైన ఆశగల్గేలా ఊరట కలిగించాలిగాని, నీవే అధైర్యపడి ఏడిస్తే ఎలా? ఒక్కొక్కసారి జీవితంలో ఏవి సంభవించకూడదని అనుకుంటామో, కనీసం ఊహామాత్రంగానైనా అనుకోమో అవే జరిగి జీవితాల్ని దుఃఖభాజనం కావిస్తాయి. తీవ్ర సంఘర్షణకు గురి కాకుండా ధైర్యం వహించి, స్థిరచిత్తంతో కష్టనష్టాలను ఎదుర్కోవటానికి ప్రయత్నించాలిగాని ధైర్యం విడనాడి దిగజారితే, జీవితం మరుక్షణమే బేజారవుతుంది. లే. లేచి ముఖం కడుక్కో. నేను పార్వతిని చూచి వస్తాను." రామం వెళ్లాడు.

జానకికి పార్వతి పెళ్లినాటి సంఘటనలు ఒక్కొక్కటే జ్ఞాపకం రాసాగాయి.

"పార్వతీ...వచ్చాడమ్మోవ్, నీ అనగనగా పెళ్లికొడుకు!"

"ఛీ.....పో..."

"చూడవే నీరజా, ఎంత సిగ్గులేని పార్వతో! వచ్చాడని చెప్పిందే తడవుగా తరిమేస్తోంది."

స్నేహితురాండ్రంతా పకపకా నవ్వారు. సిగ్గుతో వంగిపోయింది పార్వతి.

"పారూ! నీవు సరిగా చూడలేదేమో...ఇతనికి నీవు వర్ణించిన మూరెడు మూతి, బారెడు మీసాలు లేవు. తప్పిపోయి వచ్చిన పెళ్లికొడుకులా ఉన్నాడు. నీ అనగనగా పెళ్లికొడుకు కాదే అమ్మడూ!" ఆరోజు పెళ్లికూతురు పార్వతిని గేలి చేయుటమే తన పనిగా ఎన్నుకొంది.

పార్వతిని అనాథను చేసి, అకస్మాత్తుగా దుర్మరణం పాలయ్యాడు అనగనగా పెళ్లికొడుకు. పంతులుగారు క్రుంగిపోయారు. ఆయనకు సమస్తం మంచంలోనే జరుగుతున్నాయి. పార్వతికి జరిగిన అన్యాయానికి పంతులుగారి హృదయం భగభగమండే నిప్పుల్లోపడి కాలిపోయింది. పార్వతి ఏకాకిని.

అయినా భర్త చనిపోయేనాటికి ఆమె అయిదు నెలల గర్భవతి. దాంపత్య జీవితంలో తన కన్న కలల రూపం ఫలించబోతూందని మురిసిపోయిన పార్వతికి తీరని ఆఘాతం తగిలింది. అడివి గాచిన వెన్నెలలాగ అయిన తన జీవితాన్ని ఎన్నిసార్లు పరిసమాప్తి చేసుకుందామనుకున్నదో! కాని శిశుహత్యకు పాల్పడలేక, ఏ ఆశ లేకపోయినా ఆమెలో పెరిగే ఆ పసిగుడ్డు కోసమే జీవించసాగింది. జానకి స్నేహసుధ గ్రోలి జీవించటమే తప్ప ఇక ప్రపంచంలో ఏ వస్తువూ ఆమెకు ఆనందాన్ని కలిగించలేదు.

పార్వతికి నెలలు నిండాయి. శుష్కించిన ఆమె శరీరము ఆ శిశువుకోసమే నిలిచిందేమో అన్నట్లుండేది. పార్వతి సంతోషంగా ఉండాలని సర్వవిధాలా ప్రయత్నించేది జానకి. నిస్పృహలతో నిండిన నిట్టూర్పులు, నిర్జీవమైన నవ్వు, గతజీవిత మధురస్మృతులు జ్ఞప్తికి వచ్చి కలిగే కలతలు పార్వతిని విడనాడలేదు.

ఒకరోజు పార్వతి జానకితో అంది:

"జానకీ, కల్పతరువులాంటి తల్లినీడన విశ్రమించి, మాతృమూర్తి ఒలికించిన మమతామృతము సేవించి తరించిన తనువులు కావు మనవి. చిన్నప్పుడే ఇరువురం తల్లులను కోల్పోయాము. అయితే ఆలోటు లేకుండా తండ్రులే మనల్ని పెంచి పెద్దవారిని చేశారు. అయినప్పటికీ అమ్మలేని లోటు కొన్ని కొన్ని సమయాల్లో కొట్టవచ్చినట్లు కనిపించి ఎవరికి వారే బాధపడ్డాము కదూ!"

జానకి "ఇవన్ని ఇప్పుడెందుకు పార్వతీ? గతించిన వాటిల్లో కొన్నిటినిమాత్రమే స్మరించాలి" అంది.

"నేను కోరిన కోరిక కాదనవు కదూ, జానకీ?" పార్వతి గొంతు గద్గదమయింది.

"ఈ రోజేమిటో వింతగా మాట్లాడుతున్నావు! నేనేమీ పరాయిదాన్ని కాదుగా, నీ వడిగింది కాదనటానికి?"

"నిజమే. నీవు పరాయిదానివి కాదు. అందుకే ఇది ఎంత దురాశ అయినప్పటికీ కోరుతున్నాను. నా కోరిక మన్నించగలవా?" ఆ గొంతులోని తపన, ఆవేదనలకు జానకి సున్నిత హృదయం బాధగా మూలిగింది.

"పార్వతీ, నీవింత దీనంగా అడగవలసిందేమీ లేదు. నీ ఎదట ఉన్నది ఒక్క జానకిమాత్రమే కాదు. నీ బహిఃప్రాణమన్న సంగతి విస్మరించవద్దు."

"ఆ మాట మరిచానంటే నాకు పుట్టగతులు కూడా ఉండవన్న సంగతి నాకు తెలుసు. భగవంతుని పాదపద్మాలను కన్నీటితో తడిపినా, పన్నీటితో అభిషేకంచేసినా విశ్వకర్త స్వీకరించేది ఒక ధర్మ సంబంధమయిన ప్రార్థన. నివేదన ఏరూపంలోనైనా ఉండవచ్చు. దానిని గురించి నేను తర్కించటం లేదు. కాని ఒకవేళ నేను...."

"ఊఁ — ఒకవేళ......" జానకి రెట్టించిన ఆత్రంతో అడిగింది.

"ఒకవేళ నేను మరణిస్తే...."

"పార్వతీ!" గట్టిగా శక్తికొలది అరిచింది జానకి, వినరాని మాట వింటున్నట్లు చెవులు మూసుకుంటూ. "ఇలాంటి మాటలతో నన్నెంత బాధ పెడుతున్నావో నీ కర్థం కావటం లేదు పారూ....నీకర్థం కాదసలు" అంది కంపించిన స్వరంతో.

"నీవు పెంచుకొన్న అర్థంగాని అనుబంధాలలో బందీవై నాకోసం పరితపిస్తున్నావేగాని నేను చెప్పే మాటల్లోని యథార్థాన్ని గ్రహించలేక పోతున్నావు. అయినా ఇలా అడ్డంకులు కలిగిస్తే నేను చెప్పవలసిన మాటకూడా చెప్పకుండా దాటిపోతానేమో. తల్లీతండ్రీ లేని నా పాప ఏమైపోతుంది జానకీ?"

నెత్తిన పిడుగు పడినట్లయింది ఆమెకు. "కాదు. కాకూడదు. నా పార్వతి బిడ్డ తండ్రి లేనిది కావచ్చు కాని, తల్లిలేనిదిమాత్రం కాకూడదు. అయినా ఈ రోజేమిటిలా మనసు పాడు చేసుకొంటున్నావు, పారూ?" వెర్రిగా అరిచినంత పని చేసింది జానకి.

పార్వతి అదేమీ వినిపించుకోనట్లే అంది: "మధురమైనవో కావో కానీ నా జీవితగ్రంథంలోని పుటలు కొన్ని ఏ దుష్టశక్తులో నాశనం చేశాయి. చివరకు మొదటి పేజీ ఆఖరిపేజీమాత్రమే మిగిలి ఉన్నాయి. కాని నాలాంటి దౌర్భాగ్య దుర్యోగ జీవితం నా పాపకు వద్దు. దానికి, తల్లీ తండ్రీ మీ ఇద్దరు అయితే నాకే చింతా ఉండదు. చివరికీ తృప్తితోనైనా నేను వెళ్లిపోయేలా నన్ను....." మాటలు రాక పూడుకపోయిన గొంతుతో అంటూ కనులనిండా నిలిచిన కన్నీటిని బయటికి రాకుండా కనురెప్పలతో అదిమింది.

నివ్వెరపోతూ చూస్తున్నదే తప్ప జానకి నోట మాటయినా రావటం లేదు.

పార్వతి అంది: "ఇదే నిజమయితే నా పాప దిక్కులేనిదే అవుతుందేమో!"

"ఎందుకవుతుంది?" తేరుకొని ప్రశ్నించింది, పార్వతికేసి అయోమయంగా చూస్తూ.

"ఎందుకు కాదు? ఇంకా నేను చావలేదు పెట్టలేదు. కాని ఆమాట విన్నంతనే సహజశక్తులన్నీ ఉడిగిపోయిన దానిలా, నిర్జీవ ప్రతిమలా ఉండిపోయావు. నిజంగా చస్తే నమ్మవేమో. పార్వతి బ్రతికిఉందిలే. దాని పిల్లనదే చూసుకుంటుందని వదిలిపోవు గదా!"

అయోమయస్థితిలో ఇరుక్కొనిపోయింది జానకి. తలను బండకేసి బాదుకోవాలనిపించింది. ఎందుకిటువంటి అపశకునాలను పదే పదే పలవరిస్తూ నిశ్వసిస్తోందో ఎంతకూ అర్థం కాలేదు. కాస్సేపు భయంకరమైన నిశ్శబ్దం. నీరసంగా నిట్టూరుస్తూ "ఏమంటావు జానకీ?" అంది పార్వతి మళ్లీ.

"పారూ, నేను బ్రతికి ఉండీ ఈ మాటలు వినవలసి వస్తుందని, అనవలసి వస్తుందని అనుకోలేదెప్పుడూ. అయినా వింటున్నాను, అంటున్నాను. భగవంతుడు నాఎడల నిర్దయగా ప్రవర్తించాడంటే నీ సంతానమే నా మాతృస్థానంలో నివసించే మొదటి బిడ్డ." జానకి మనస్సేమిటో గందరగోళంగా తయారైంది.

"చాలా సంతోషంగా ఉంది, జానకీ...నాకు తెలుసు. నువ్వు దేవతవు."

"తప్పు. నేనే దేవతనై ఉంటే నా పార్వతికీ దుర్యోగం కలిగి ఉండేది కాదు."

"పోనీలే. నా బిడ్డపాలిటి దేవతవు. అయినా కులమతాల భేదం ఒకటి ఆటంకంగా ఏర్పడి నీ ఇంట నా పాప పెరిగే అవకాశం లేకపోతే, ఏ అనాథాశ్రమంలోనైనా చేర్పించి దాని బాగోగులు చూస్తావు కదూ!" పార్వతి అంది.

"నీకు నిజంగానే పిచ్చిపట్టినట్లే ఉంది. ఎప్పటికప్పుడు ఈ సంభాషణకు అంతరాయం కలిగించి వేరే విషయం వైపు నీ మనసు మళ్లిద్దామన్నా వెర్రిగా పొడిగిస్తున్నావు. కులమతాలతో పనేమిటి? మతం మానవనిర్మితం. అర్థం పర్థంలేని మతాలతో నిమిత్తమేముంది? సౌజన్య స్నేహాలకు, ఆర్ద్ర హృదయాలకు, పరిణత ప్రగాఢ ప్రేమలకు జాతి కుల మత వర్గ విచక్షణ ఉండవు. సిరిసంపదలతో, భోగభాగ్యాలతో అంతకంటే నిమిత్తంలేదు. కులమతాల కతీతమైన అనిర్వాచ్యానందానుభూతిని కలిగించిన ప్రేమైక మూర్తివి నీవు. ఎవరూ విడదీయటానికి వీలుగాని అనూహ్యమయిన అనుబంధాలు మనవి. అంతే. అర్థం పర్థంలేని అనవసర ప్రసంగాన్ని చాలించి ఇక పడుకో." పార్వతి జవాబుకైనా ఎదురు చూడకుండా దివాలున

లేచి మంచాలు వాల్చి పక్కలువేసింది. నెమ్మదిగా కళ్ళు తుడుచుకొని లేచి వచ్చింది పార్వతి.

ఓ మంచంపై వెల్లకిలా పడుకొని ఉన్న జానకిని చూసి అంది: "ఇంటికి పోవూ?"

"పోను."

"రాముడు వచ్చేవరకూ ఉంటావా? లేక సాయం ఎవరినైనా పంపేదా?"

"అవసరం లేదు. నే నీపూట పోను."

"అదేమిటి... రామం ఏమయినా అనుకోడు? ఇది బాగులేదు. వెళ్ళు జానకీ."

"ఏమీ అనుకోడు. రామానికి తెలుసు."

"అయినా నాకేం నచ్చలేదు. ఇంటికి వెడితేనే బావుంటుంది నీవు."

"ఇక అట్టే మాట్లాడక పడుకో, మాట్లాడి అలిసి పోయావుగాని."

అంత బాధలోనూ తృప్తిగా నవ్వింది పార్వతి జానకి మాటలకు. పక్కపై తానూ ఒరిగింది.

నిద్రిస్తున్న పార్వతిని తదేకంగా చూస్తూ, పలు విధాలా ఆలోచిస్తూ పడుకుంది కాని ఆ రాత్రి నిద్ర పోలేదు జానకి.

మరుచటిరోజు ప్రసవవేదన పడుతున్న పార్వతి పరిస్థితి భయంకరంగా పరిణమించింది. ఆమె బలహీన శరీరం నరకయాతన అనుభవిస్తున్నట్లుంది. గది బయట వరండాలో కళ్ళు మూసుకొని కూచుంది జానకి. ఏ దేవతలను అండగా ఉండమని కోరుకొంటున్నదో!

"మిసెస్ రామం!"

ఉలిక్కిపడి కళ్ళు తెరిచింది. ఎదురుగా లేడీ డాక్టర్. ఆమె అంది: "ప్రసవం జరిగేందుకు ఇక అర్ధగంటయినా పడుతుంది. కాని ఆమె చాలా బలహీనంగా ఉంది. బ్రతుకుతుందో లేదో చెప్పటం కష్టం."

"చెప్పవద్దండి, డాక్టర్! కాని...బ్రతికించేందుకు ప్రయత్నించండి."

నిర్వికారంగా ఉన్న ఆమెకేసి ఆశ్చర్యంగా చూసింది డాక్టరమ్మ. తరవాత కొన్ని క్షణాలకు తేరుకొని "అలాగే... నా శాయశక్తులా ప్రయత్నిస్తాను." లోనికి పోయింది.

వరండా బయట కాంపౌండు లోపల పచార్లు చేస్తున్న రామం జానకిని ఓ అరనిమిషంపాటు చూసి మరలా ఏదో ఆలోచిస్తూ పచార్లు సాగించాడు.

ఓ అర్ధగంటకు కార్‌మంటున్న శిశువు అరుపు విన్న రామం వదనంలో సంతోషం వెల్లివిరిసింది. కాని జానకి ఉలిక్కిపడింది. అర్ధంగాని రామం జానకిచెంత చేరాడు. లోపలనుంచి కర్టెన్ తీసుకుంటూ వచ్చిన నర్స్ "బిడ్డ మాత్రమే బ్రతికింది ... కాని...." అంది.

"కానీ....." రామం ఆత్రంగా అడిగాడు.

"ఆమె చనిపోయింది!"

"ఆ!" రామం నిశ్చేష్టుడయ్యాడు.! జానకి స్పృహ తప్పి పడిపోయిందేమోనని వెనుదిరిగి చూశాడు. లేదు. నిర్వికారంగా నిర్విచారంగా కూర్చునిఉంది అలాగే. ఏ భావమూ ద్యోతకం కాలేదు ఆమె వదనంలో. రామం భయపడ్డాడు. ఆమె చెయ్యి గబుక్కున అందుకుని నాడి చూశాడు. ఎప్పటిలా ఆడుతూంది. "జానకీ!" పిలిచాడు నెమ్మదిగా.

"పదండి." లోపలికి దారి తీసింది.

పార్వతి మృతదేహంపై నిండా కప్పిన తెల్లని ముసుగును గొంతువరకుమాత్రమే తొలగించి రెండు చేతులతో పార్వతి ముఖాన్ని పట్టుకొని తదేకంగా చూడ సాగింది. రామం భయపడ్డాడు. ఏదో చెప్పాలను కున్నాడు. అయినా ఏమీ చెప్పలేకపోయాడు. ఒక సారి పార్వతి నుదుటిని ముద్దు పెట్టుకొని తిరిగి ముఖంమీదికి ముసుగును సవరిస్తున్నప్పుడు ఇక దుఃఖం పట్టలేకపోయింది. భోరున విలపించింది జానకి. కొంతసేపు గడిచిన తరవాత చివరిసారిగా పార్వతి పాదాలకు నమస్కరించింది. కన్నీటి బిందువులు రాలి పడ్డాయి ప్రాణంలేని పార్వతి పాదాలపై.

దూరంగా పడుకోబెట్టిన పాపను చేతుల్లోకి తీసుకొని, "పదండి, ఇంటికి పోదాం" అంది. ఇంతకు మునుపు జానకికి, ఈ జానకికి పోలికే లేదు. ఎంతో ధైర్యంగా ఉన్నట్లు కనిపించింది అతనికి. ఆమె చర్యలు గమనిస్తున్న ఆ పురుషునికి అర్ధంగానిది ఒక్కటి మాత్రమే అర్ధమయింది, మహామహులకు కూడా అర్ధంగానిది స్త్రీహృదయం అని.

జానకి నవమాసాలు మోసి కనలేదు. కాని పుట్టిన క్షణాన్నే తల్లిని పిల్లగాని, పిల్లను తల్లిగాని చూడ నోచుకోని క్షణాన్నే ఆ పసికూనకు తల్లి అయింది. సృష్టి వైచిత్ర్యం కాకుంటే పాలకోసం జానకికి గిలిగింతలు కలిగించింది కన్నైనా తెరవని ఆ పసిగుడ్డు ఆ విషాద సమయంలో.

మడీ, ఆచారం, నిష్ఠానియమాలంటే గొప్పవేనీ లేవని తలంచే కనకదుర్గకు కంటకప్రాయంగా ఉంది తమ మతంగాని, కులంగాని పిల్లను తెచ్చుకొని పెంచుకోవటం. అందులో పార్వతి బిడ్డ. తండ్రి చచ్చిన తరవాత పుట్టి, ఆ తరవాత తల్లిని చంపిన పిల్ల ఆవిడ దృష్టిలో.

ఆమె సంగతి బాగా తెలిసిఉండీ, నిష్ఠానియమాలను పాటించే సద్బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించి ఉండీ రామంకూడా ఏమీ అనకపోవటంతో ఆమెకు చాలా ఆశ్చర్యం, కోపం కలిగాయి. కాని చూచి చూచి ఆ పసికూనను వదలమని చెప్పటానికి ఆమెలో ఏ మూలనో దాక్కొనిఉన్న స్త్రీ సహజమైన మాతృత్వం, మమత్వం అంగీకరించలేకపోయాయి. కాని ఆ పిల్ల అంటే మాత్రం ఏదో అంటరాని వస్తువన్నట్లు చూచేది.

కొన్ని నెలలు గడిచిన తరవాత అడిగింది: "ఎన్నాళ్ళని మన ఇంట్లో ఆ పిల్లను ఉంచుకోవటంరా రామం? తండ్రిపరంగా ఎవరూ లేరూ పెంచుకోవటానికి?"

మందహాసం చేసి అన్నాడు రామం:

"తండ్రి పరంగా ఉన్నా లేకపోయినా పార్వతి మాకప్పగించి పోయింది కాబట్టి ఇకపైన మనపిల్లే."

"మన పిల్లా? ఒరేయ్, నీకేమయినా తెలివి ఉందిరా? మన మతమా? కులమా? ఏముంది చెప్పు? ఆచారవంతుల ఇంట్లో పుట్టిన నీకిదేం బుద్ధిరా? అర్ధంగాక అడుగుతాను, ఏం సంబంధమని పెంచుకుంటావు?"

"నిజమే. ఇది నీ కర్ధంగాని సంబంధమే."

"రామం, బాగా చెపుతున్నాను. విను. నాలుగు నాజూకు మాటలల్లి కవిత్వం చెప్పినట్లు మాట్లాడటం కాదురా బ్రతుకంటే!"

"ఇంకేమిటి? మడి కట్టుకొని బ్రతకటమేనా జీవితం? నా దగ్గిర ఇంకెప్పుడు ఈ ప్రస్తావన తేవద్దు." విసురుగా వెళ్ళిపోయాడు రామం. విస్తుపోయింది కనకదుర్గ.

ప్రాకటం, గోడలు పట్టుకొని చిన్నగా నడవటం నేర్చుకుంది అరుణ. తనెంత బాగా నడవగలదో చూటేందుకని ఓరోజు పూజ చేసుకుంటున్న కనకదుర్గ పూజాగృహంలోనికి పోయింది. ఏదో పాడుకుంటూ పూజలో మునిగిన కనకదుర్గ వెనకాల పాకుతూ పోయి, అలవాటు ప్రకారం గోడ పట్టుకొని నిలబడవలిసింది, కనకదుర్గ వీపు ఆసరా చేసుకొని లేచి నిలబడింది. పూర్తిగా పూజలో మునిగిపోయిన కనకదుర్గ ఉలిక్కిపడి చూచి మితిమీరిన కోపంతో "ఓసి ముదనష్టపు ముండా, నీ

చిత్రం—నవీన్ కుమార్ సిలాస్
(అనంతపురం—2)

చేతులు విరగా, ఎంత హడలుగొట్టించావే...ఫో...అవతలికి, శనిగొట్టు మొహమా!" చీదరించుకుంది.

ఆ మాటలు అర్ధంగాకపోయినా గుడ్లురుముతూ కోపగించుకోవటం అర్ధం అయిందేమో భయపడి చేయి పట్టు విడిచి కిందపడింది. పడటమే తడువుగా ఏడుపు లంకించుకొంది. అరుణ ఏడుపు విని పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చింది జానకి.

"ఏం తల్లీ, ఎవరేమన్నారు నిన్ను? ఎందుకేడుస్తున్నావు చిట్టీ?" ఎత్తుకొని గుండెల కదుముకుంటూ బుజ్జగించింది.

"ఇదిగో జానకమ్మా, పూజా పునస్కారం ఏమీ వద్దా నాకు? ఇదెక్కడి ప్రారబ్ధం? పదిసార్లు నెత్తిన నీరు గుమ్మరించుకోవాలంటే సాధ్యమవుతుందా నాకు? నీ ముద్దుల కూతురిని పొటుదాటి రానివ్వవద్దు. వెధవపిల్లా, వెధవ చేష్టలూ." ఖచ్చితంగా దండించింది కనకదుర్గ.

అరుణ కళ్ళనీళ్ళను తన చీర చెంగుతో తుడుస్తూ "పసిపిల్ల దానికేం తెలుసు వదినా? ఒక కేక వేసిఉంటే నేను తీసుకొని పోయేదాన్నిగా." ఇన్ని మాటలతో

పసిదాన్ని తిట్టటమెందుకగా?" అంది జానకి.

"తిట్టాననటే నేను? వెధవ మాలసరుకు అంతా ఇంటినిండా వెదజల్లి నన్నే గదమాయిస్తావూ?"

"అదిగో, అదే వద్దంటున్నాను. ఆ నోటిదురుసే తగ్గించుకోమంటున్నాను. పసిపిల్లల్ని బయట వదిలితే బజార్లు, ఇంట్లో వదిలితే గదులూ పాకుతూ పోతారు గాని వాళ్లకేం తెలుస్తుంది?"

"పసిపిల్ల దానికి తెలియక ఏడ్చినా, నీకు తెలిసి ఏడ్చినా నా ఏడుపు ఇంతేగా!" వెటకారంగా అంటూ పెరటి బావికేసి పోయింది.

గుమ్మంలో ఎదురయ్యాడు రామం.

"ఏమిటక్కా, ఇది?"

"ఏముందిరా నాయనా! నీ పాక దొరవు. నీ పెళ్లాం ఓ దొరసాని. దిక్కుమాలిన సరుకంతా దొర బిడ్డలు. ఈ ఇంట్లో ఒక పూజ, గీజ అంటూ ఎప్పుడైనా చేసి ఏడ్చిఉంటే గదూ తెలిసి రావటానికి. గాలికి పెరిగి పెద్దవాళ్లయ్యారు. అవే బుద్ధులు మరి." చరచరా బావి దగ్గిరికి వెళ్లి నీళ్లు చేదుకొని నెత్తిన గుమ్మరించుకుంది.

అర్థం చేసుకొన్నాడు రామం. ఆమె నోటి దురుసు తనం అతనికి తెలియకుంటేగదా! మాటకు మాట అనటం బావుండదని మౌనంగా లోనికి వెళ్లాడు. ఏడుస్తున్న అరుణను సముదాయిస్తున్న జానకి దగ్గిరగా వెళ్లి అన్నాడు:

"పాపని ఇటివ్వు జానకీ...నీ పని చూసుకో. నాకేం పనిలేదు. పాపతో కాసేపు బయట కూచుంటాను." జానకి చేతుల్లోని అరుణను తీసి ఎత్తుకున్నాడు. బయటికి పోతున్న రామాన్ని చూసి భక్తి ప్రపూర్ణాంజలి ఘటించింది జానకి.

అరుణ ఏణ్ణర్థం పిల్ల అయిన తరవాత జానకికి ఓ ఆడపిల్ల కలిగింది. చాలా మటుకు లాలనా పాలనా కనకదుర్గే వహించేది. వేళకు స్నానం చేయించటం, జానకి పాలు పట్టిన తరవాత ఉయ్యాల్లో పడుకోబెట్టి జోల పాటలతో నిద్రపుచ్చటం వగైరా పనులన్నీ ఎంతో మెలుకువతో చేస్తూ "శ్రీదేవి" అంటూ ఎంతో ముచ్చటపడేది. శ్రీదేవి లాలనపాలనలో కొంతవరకు అరుణ విషయం విస్మరించింది. అదీ కొంతవరకు మేలే అనిపించింది జానకికి.

కాని బాలెంతరాలుగా ఉన్నప్పుడు ఏదో చేతగాక కనకదుర్గ చేస్తున్న పనులకు ఏమీ అడ్డు చెప్పలేదు. కాని క్రమక్రమంగా శ్రీదేవి పెరిగి పెద్దదవుతూంది. అన్నం పెట్టాలన్నా, నీళ్లు పోసి చక్కగా ముస్తాబు చేయాలన్నా అన్నిటికీ అడ్డువచ్చి వారించేది ఆడపడుచు. ఎంతయినా కన్నకడుపు. తన చేతులారా చేయాలని విలవిలలాడేది.

సాయంత్రంపూట అరుణను, శ్రీదేవిని కూచోబెట్టుకొని తను నేర్చుకున్న పాటలన్నీ నేర్పించేది. మధురాష్టకం అరుణ కమ్మని కంఠంలో అమృత ధారలా ప్రవహించేది. పిల్లల ముద్దు మాటలు విన నోచుకోని కనకదుర్గ ఏదో ఓ పని పురమాయించి శ్రీదేవిని పిలిచి, తనచెంత కూర్చోబెట్టుకొని పాటలకు బదులు కథలు మొదలుపెట్టేది.

సాధారణంగా పిల్లల మనస్సు మృదువుగా ఉండేది ఒక్క శైశవదశలోనే అని చెప్పవచ్చు. ఆ వయస్సులో పిల్లలకు స్వతః ఆలోచించటంగాని, ఆలోచించి ఇది మంచి, ఇది చెడు అని నిర్ణయించగల నిశితబుద్ధికాని వికాసం చెంది ఉండవు. అటువంటి దశలోనే పిల్లలలో మంచి అలవాట్లుగాని, చెడు అలవాట్లుగాని అబ్బుతాయి. అంతేగాక ఇంటిలోని వ్యక్తుల ప్రవర్తనపై పిల్లల ప్రవర్తన ఆధారపడి ఉంటుందనటంలో అతిశయోక్తి లేదు.

పాలు మానేంతవరకు శ్రీదేవి తల్లి దగ్గిర పెరిగింది కాని ఎక్కువగా కనకదుర్గ పోషణలోనే పెరిగింది. దానికి తోడు అరుణ అంటే ఎవరో పరాయిపిల్ల అన్న భావం కూడా కనకదుర్గ పెంపకంతోబాటు శ్రీదేవి మనసులోనూ బలంగా పెరిగింది. కాని తల్లిదండ్రులకు అరుణపైగల మమకారాది వాత్సల్యాలు బాగా గుర్తెరిగిన శ్రీదేవి వారిముందు మాత్రం అరుణ అంటే అభిమానం ఉన్నట్లే ప్రవర్తించేది. అత్త దగ్గిరా, బడిలోనూ అరుణను తేలిక మాటలతో బాధించేది. అన్నీ అవగాహన చేసుకొన్న అరుణ తన కెదురయ్యే అవమానాలన్నిటిని ఓర్చుకొని పోయేది. వాటిని గురించి జానకికి చెప్పడంకాని, లేదా శ్రీదేవికి మాటకు మాటచెప్పి ఎదురు తిరగటంగాని చేసేదికాదు.

జానకికి ఇవేవీ తెలియవు. అరుణ మెతకదనమే అలుసుకింద జమకట్టి శ్రీదేవి సమయం చిక్కినప్పుడల్లా బాధించేది. దీనికితోడు కనకదుర్గ ప్రోత్సాహ ప్రోద్బలాలు ఎలాగూ ఉండనే ఉన్నాయి.

చివరికి ఏమయితేనేం ఆవిడ అనుకున్నట్లు శ్రీదేవిని తనవైపు ఆకర్షించుకుంది. తల్లి మాటకంటే అత్త మాటే బాగా వింటుంది శ్రీదేవి.

"రామం! నా కీ ఇంట్లో మనశ్శాంతి లేదురా. నేనెక్కడికైనా తీర్థయాత్రలు పోతాను. దారి ఖర్చుల కయ్యే మొత్తం ఇటు పడెయ్యి." విసురుగా వచ్చింది కనకదుర్గ ఓ రోజు.

"ఎంత కావాలి?" ఎలాంటి భావోద్రేకాలు లేవు ఆ కంఠంలో.

తోకతొక్కిన తాచులా కస్సుమంది కనకదుర్గ, నెత్తిన చెరుగు లాక్కుంటూ.

"ఎందుకు పోతావు? ఏం వచ్చింది? అని మాట వరసకైనా అనకుండానే తోడబుట్టినదాన్ని పోతానని అనగానే గెంటెయ్యటమే? నాకే అమ్మా నాయనా ఉంటే ఈ దుస్థితి కలిగేదా? చిన్నప్పుడే మాంగళ్యం ధారబోసుకొని, నెత్తిన కొంగు కప్పుకున్న నన్ను నీలాగ ఆదరించేవారేనా?" సన్నగా రాగాలు తీసింది. "అంతా నా ప్రారబ్ధంరా, నా ప్రారబ్ధం" నుదురు కొట్టుకుంది.

"పిచ్చి కనకమ్మా, ఇంత పెద్దదానివై ఉండీ అమ్మా నాయన ఉంటే ఎంత బాగుండునో అని కలలు గంటున్నావే. మరి పుట్టగానే వాళ్లను కోల్పోయినవారి మాటేమిటి?" తాపీగా ప్రశ్నించాడు రామం.

"దానికేం వచ్చిందిప్పుడు? నీ కూతురికెంత తెస్తే దాని కంత జరిగిపోతూంది. ఇంకేం చదివిస్తున్నావుగా ఇంగిలీసు చదువులు!" మూతి తిప్పింది.

అయిదవ తరగతివరకు చదివితే తెలుగనీ, ఇంగ్లీషు చదువంటే హైస్కూల్లో చదవటమేననీ కనకదుర్గ అభిప్రాయం. ఆమె మాటలకు, అంత పెద్దదై ఉండీ, ఇంకా చిన్నపిల్లలా తిప్పే మూతివిరుపులకు నవ్వు వచ్చింది అతనికి.

"నవ్వరా, నవ్వు. నా బ్రతుకే నవ్వులాటగా ఉంది నీకు." విసవిసా నడిచి వెళ్లింది లోపలికి.

'మరి తీర్థయాత్రలమాట?' తనలోనే అనుకొంటూ మరోసారి. నవ్వుకున్నాడు. ఆవిడ అలా కస్సుబుస్సు మనడానికి కారణం అరుణ ఆ రోజున యుక్తవయస్కురాలయ్యింది.

ఆ పిల్ల చిన్నతనంలో ప్రతి ఒక విషయంలోనూ జానకి అండదండలుండడంవల్ల కొంతవరకు కనకదుర్గ సహజమైన చీత్కారింపులకు దూరంగా ఉండేది. జానకికి వయసుతోపాటు పనుల భారమూ అధికమయింది. ఎంతసేపూ పొలాలు, తోటలు, కూలి మనుషులు —వీటితోనే అలిసిపోయిన ఆమె కనకదుర్గ వండి పెట్టినదింత తిని నిద్రపోయేది. అరుణ పెద్దదయింది. ఇక తనకేమీ బెంగ లేదనుకుంది.

మనసు వికసించని తరుణంలో తనవారైనా పరులైనా దండించినపుడు పిన్నలలో ఒక రకమైన భయం ఉద్భవిస్తుంది, తాము చేసింది తప్పేమోనని. కాని వయసుతోపాటు మనసూ వికసించినపుడు బుద్ధి పెరుగుతుంది. మంచిచెడుల విచక్షణ తెలుసుకునే పరిజ్ఞానం కలిగినపుడు ఇతరులపై ఆధారపడకుండా స్వంతమయిన అభిప్రాయాలతో, స్వతంత్రించి పనులు చేయాలని తహతహ పడటం సహజం. చేసిన పనులు చెడిపోయినపుడు పెద్దలైనవారు సరిదిద్దటం సమంజసం. అలా కాకుండా ప్రతి కదలికలోనూ తప్పు లెన్నటం, హేళన చేయుటం, చాటు మాటుగా శిక్షించటం, తమకంటే ఒకటి రెండేళ్లు ఎక్కువో తక్కువో వయసున్నవారి దగ్గిర అవమానించబడటం మొదలయినవాటివల్ల, నోరున్నా జవాబు చెప్పటానికి వీలులేని పరిస్థితులలో చిక్కుకుని, విడమరిచి చెప్పటానికి వీలుగాని సంఘర్షణకు లొంగబడి కలత చెందిన లేతమనసులు ఏ సమయంలోనూ శాంతిని పొందలేవు. లేతహృదయాల్లో చెలరేగే సంఘర్షణ ఎవరికీ అర్థం కాదేమో!

అరుణ విషయంలోనూ అంతే అయింది. క్రమక్రమంగా శ్రీదేవి, కనకదుర్గల నీడలంటేనే ఉలిక్కి

చర్మశుభ్రతకు

నిక్సోడెర్మ్ (NIXODERM)ను రాసినతో మొటిమలు మాయమగును. నేటి రాత్రి నిక్సోడెర్మ్ (NIXODERM) వాడి చూచినతో చర్మము మృదువుగాను, బాజాలుగాను శుభ్రపడునని గమనించగలరు. మొటిమలు, కురుపులు, ఎర్రని మచ్చలు, దురద, తామర మొదలగువాటికి కారణభూతమగు క్రిమి జాలమును శాస్త్రోక్తముగా తయారైన నిక్సోడెర్మ్ (NIXODERM) సంహరించును. చర్మపురంధ్రములలో దాగియుండు వేరువేరు క్రిమి జాలమును తొలగించని ఎడల మీ చర్మ వ్యాధుల నివారించవు. మీ మొటిమలను నిశ్చయముగా పోగొట్టి చర్మమును మృదువుగాను, బాజాలుగాను శుభ్రము చేయు నిక్సోడెర్మ్ (NIXODERM)ను నేడే మీ కెమిస్టు వద్ద కొనండి.

పడే పరిస్థితి ఏర్పడింది. బాధ కలిగినపుడల్లా చాటున హృదయభారాన్ని దింపుకునే అరుణను గుర్తించలేకపోయింది జానకి. ఎలా గుర్తిస్తుంది? ఆమెకు తెలియకుండా ఆ ఇంట్లోనే వేధిస్తున్నారు. ఎవరికీ తెలియకుండా తనలో తనే దుఃఖాన్ని దిగమింగుతూంది అరుణ. తాను పెంచినమొక్క పెరిగి పెద్దదై కన్నుల పండువుగా పుష్పించిందని సంతోషించిందేగాని తనకు తెలియకుండా ఎప్పుడో చీడపురుగు చేరి దానిని తొలుస్తూ ఉందని గుర్తించలేకపోయింది. ఎప్పుడూ కలకలలాడుతూ చిరునవ్వుతో ఎదురయ్యే అరుణ చెంపలపై ప్రవహించిన కన్నీటి జాడలను గుర్తించే అవకాశమే లే దామెకు.

హైస్కూల్ చదువు ముగించి అరుణ ఇంట్లోనే ఉంది. శ్రీదేవి స్కూల్ ఫైనల్ చదువుతూంది. పెద్ద పెద్ద ఆఫీసర్ల పిల్లల స్నేహాలు, విహారాలు ఎక్కువయ్యాయి. నోటి దురుసుతనంకూడా ఎక్కువైంది. తల్లి ఉన్నా అరుణను లక్ష్యపెట్టటంలేదు. క్రమక్రమంగా జానకి ఇంటి పరిస్థితి అర్థం చేసుకోగల్గింది. అరుణపై జాలి, శ్రీదేవిపై కోపమూ అధికమయ్యాయి ఆమెకు. శ్రీదేవి అలా కావటానికి తన అజాగ్రత్తే కారణమని బాధ పడసాగింది. అసలు సూత్రధారిణి ఆమె కర్థం కాకపోలేదు. కనకదుర్గ, అరుణలు లేని సమయంలో శ్రీదేవికి మంచిమాటలతోనే బుద్ధి చెప్పి మంచి మార్గంలో పెట్టాలని తలంచింది. చాలామటుకు శ్రీదేవి చర్యలను గమనించసాగింది.

ఓసారి కనకదుర్గ పరంగా బంధువుల ఇంట్లో జరుగుతున్న పెళ్లికి పొరుగూరు వెళ్లారు అంతా. అరుణ మొదట సంకోచపడింది. కాని జానకి నచ్చజెప్పి పెళ్లికి తీసుకుపోయింది. ఇది అత్తాకోడళ్లిద్దరికీ ఎంతమాత్రమూ నచ్చలేదు. ముఖాలు మాడ్చుకొని కూర్చున్నారు.

పెళ్లి ఇంట్లో భోజనాలు అవీ అయ్యాక అంతా ఎవరికి వారు కబుర్లలో పడిపోయారు, జట్లు జట్లుగా. అరుణ జానకి చెంతనే కూర్చుంది ఓ గుంపులో. ఆడవారి ముచ్చటల సంగతి వేరే చెప్పాలా! ఎటు తిరిగీ అరుణ విషయమే వారి కొక చర్చగా మారింది.

వీళ్లు రాకమునుపే కనకదుర్గ అక్కడ చేరింది. అంతకు మునుపు ఏం చెప్పిందో, ఏమో అమ్మలక్కల ధోరణి జానకికి నచ్చలేదు. అక్కడ అరుణ ఉండటం అంతకంటే నచ్చలేదు ఆమెకు. కర్మవశాత్తు ఎవరైనా అరుణ మనస్సుకు నొప్పి కలిగించేలా మాట్లాడినా మాట్లాడవచ్చు. ఆ వాతావరణంలో అరుణ ఉండటం బావుండదని, శ్రీదేవితోపాటు కూర్చుని కబుర్లాడుకో పొమ్మని పంపింది అరుణను. జానకి పోరు పడలేక తనకిష్టం లేకపోయినా పోయి శ్రీదేవి చెంత కూర్చుంది అరుణ. స్నేహితులు చుట్టూ ఉన్నారు శ్రీదేవికి.

ఆ స్నేహితులలో ఒక అమ్మాయి ప్రశ్నించింది శ్రీదేవిని, "మీ అక్కయ్యా?" అని.

అది వినిపించుకోనట్లే ఏదో మాటలధోరణి మొదలుపెట్టింది శ్రీదేవి.

ఇదేమీ గమనించని ఇంకో అమ్మాయి అంది: "పెళ్లికి మీతోబాటే వచ్చింది కదూ? ఎవరమ్మాయి?"

"సిగ్గు లేకపోతే సరి, వచ్చింది తగుదునమ్మా అంటూ." ఎవరికీ వినిపించకుండా గొణిగింది శ్రీదేవి. కాని పక్కనే కూచుంది కాబట్టి అరుణ చెవిని బడ్డాయి ఆ మాటలు. అంతకంటే ఇంకో క్షణం అక్కడ కూర్చోవాలని లేదు. కాని గత్యంతరం లేదు. అంత మందిలో తనకంటే చిన్నది అలా అనటం తల కొట్టివేసినట్లయింది. ఎవరూ తను బాధ పడినట్లు తెలుసుకోకూడదన్నట్లు లేని చిరునవ్వును కొని తెచ్చిపెట్టుకుంది.

శ్రీదేవిని మళ్లీ అడిగారు: "మీ అమ్మ పెంచుకుందిట కదూ? అయినా మన బ్రాహ్మణుల పిల్ల కాదటగా?"

"నిజమేనట. మా శారదత్తయ్యవాళ్లు అనుకుంటూ ఉండగా విన్నా నేను." మరో అమ్మాయి అంది.

"ఏదో వెనకా ముందూ ఎవరూ లేరని, ఏ కులమైతే ఏముందిలెమ్మని, పెరిగి పెద్దదయితే ఆ పనికీ ఈ పనికీ సాయంగా ఉంటుందని పాపం కనకదుర్గత్తయ్యే పెంచుకోమందిట వీళ్లమ్మను."

కొందరమ్మాయిలు ఈ మాటలు వింటూ అప్పుడప్పుడు వెనక్కి తిరిగి అరుణను చూడసాగారు.

ముళ్లమీద కూర్చున్నట్లుంది అరుణ పరిస్థితి. శ్రీదేవి వారెవరికి అర్థంగాని నవ్వులతో, ఓరగా ఏదో నిర్లక్ష్యం వ్యక్తమయేలా చూస్తూ తన స్నేహితులతో కలిసి మాట్లాడుతూంటే కళ్లల్లో నీళ్లు సుళ్లు తిరిగాయి అరుణకు. హృదయాన్ని ఎవరో సమ్మెటతో కొట్టినట్లు బాధ పడసాగింది. ఈసారి శ్రీదేవి అరుణకు బాగా వినిపించేలా అంది:

"పాపం, అరుణ బ్రాహ్మణుల అమ్మాయి కాకున్నా చిన్నప్పటినుంచీ మా ఇంట్లోనే పెరిగింది కాబట్టి మా ఆచారాలే అలవడ్డాయి. ఎంత పనైనా చేయగలదు. పాడీ, పంటలున్న మా ఇంట్లో ఎంత పని ఉంటుందో తెలుసా! మా అరుణ ఈ పనులన్నీ చేయటమేగాక పాచిపని చేయటం—అంటే అంట్లు తోమటం వగైరా అన్నమాట — ఎంత నేర్పుగా చేస్తుందని? మా అత్తయ్యకు అరుణ ఎంత సాయమని?" అరుణ వైపు తిరిగింది. వస్తున్న దుఃఖాన్ని అణగదొక్కుకోటానికి సతమతమవుతూ ఆ చోటు వదిలిపోవటమెలాగో తోచక అక్కడే తల వంచుకొని కూర్చుంది అరుణ.

"అరుణ కట్టుకున్న ఈ చీర ఎంత బావుంది? నీదా? మీ అమ్మదా?" మరో అమ్మాయి అంది.

"అబ్బే నా దుస్తులు అరుణకిచ్చానంటే మళ్లీ నేను కట్టుకోవటమా? అది అరుణకే తీసింది మా అమ్మ."

"ఫరవాలేదు. ఇంట్లో పని చేస్తున్నప్పటికీ నీవు చెప్పే మాటల్నిబట్టి మీకా భావమే లేనట్లుంది. ఈమాత్రం ఎవరు చూచుకుంటారీ కాలంలో పనిపిల్లల్ని?" తమ ఇంట్లో పని మనిషిని ఊహించుకుంటూ తన అభిప్రాయం వ్యక్తం చేసింది ఓ కలెక్టర్ కూతురు.

అరుణ ఇక సహించలేకపోయింది. దుఃఖం పెల్లుబికింది. 'నన్ను అవమానించటానికి మరో సమయం, మార్గం లేదా శ్రీదేవీ? నేనేం పాపం చేశాను? నన్నెందుకిలా మాటలతో హింసిస్తున్నావు? నీకు నేను చేసిన నేరమేమిటి? ఎంతో ఘోరపాపం, దుష్కృత్యం చేసినవారికి కూడా లేని శిక్ష నాకేనా? భగవాన్! నోరు తెరిచి ఒకర్ని నిందించను. బాధించను. నన్నెందుకిలా రంపపుకోతకు గురి చేస్తున్నావు ప్రభూ? పుట్టిన క్షణంలోనే నావారెవరో తెలియకుండా చేసి, నన్నీ భూమిమీద పడదోసి అకారణంగా అవమానాలకు గురి చేస్తున్నావా?' పలువిధాలా మనసులో కుమిలిపోయింది. అక్కడ కూర్చున్నవారికి తన ముఖం కనిపించకుండా విస్ఫారిత సజల నేత్రాల్ని మూసుకుంది. పెదవుల్ని నొక్కిపట్టి వస్తున్న దుఃఖాన్ని దిగమింగుకుంటూ ఆ చోటు వదిలి గబగబా లేచిపోయింది.

అలా వెళ్లుతున్న అరుణ చెవులకు శ్రీదేవి బిగ్గరగా నవ్వి ఏదో అనటం, స్నేహితురాండ్రంతా కోళ్లు పెకాటించినట్లు నవ్వటం వినిపించింది. తాను కూర్చున్న చోటు వదిలి ఆ సంభాషణ నచ్చక, వేరొక చోట ముత్తైదువుల మధ్య కూర్చుని పూలు కడుతున్న జానకి వాళ్లను మొదటినుంచీ గమనిస్తున్న సంగతి ఎవరికీ తెలియదు.

ఇంటికి వచ్చిన మరుచటిరోజు జానకి కాఫీ తాగటానికి ఎంతవరకూ రాని అరుణను కేకవేసి పిలిచింది. చివరికి ఆమే అరుణ పడుకున్న గదిలోనికి వెళ్లి తలుపు తట్టింది. కాని తలుపు గడియ తీసి ఉండటం గమనించి లోపలికి అడుగుపెట్టింది. మంచం ఖాళీగా ఉంది. బహుశః కిందికి దిగి వెళ్లి ఉంటుందేమోనని, పరుపును చుట్టటానికి మంచం దగ్గరగా వెళ్లింది. ఓ మడత పెట్టిన కాగితం దిండు కింద కనిపించటంతో చేతిలోనికి తీసుకొంది. పేపరు విప్పగానే ఆ దస్తూరినిబట్టి అది అరుణదనీ, తనకే వ్రాసిందనీ తెలియగానే పరిస్థితి ఏమిటో ఇట్టే అవగాహన అయింది ఆమెకు. వణుకుతున్న చేతులతో గబగబా చదువుకొంది. అందులో ఇలా ఉంది:

"అమ్మా,

ఈ రెండక్షరాల్లోని పవిత్రస్మృతిని నే నెప్పటికీ మరువలేను. పుట్టిన క్షణంలోనే కన్నతల్లిని ఎడబాసిన నాకు కళ్లు తెరిచిన మరుక్షణమే అమ్మలా దర్శనమిచ్చావు. నీ రొమ్ముపాలు తాగకున్నా నీ ఎదపై యథేచ్ఛగా ఆడుకోనిచ్చావు. ఎండకు ఎండి ఎప్పుడో మట్టిపాలు కావలిసిన నన్ను చూచి, జాలి తలంచి, జీవనధార పోసి, పెంచి పెద్దదాన్ని చేశావు. ఎన్నిజన్మలు ఎత్తితే నేను ఈ అమ్మ ఋణం తీర్చుకోగలను? మరిచిపోలే నెప్పటికీ. కానీ.....అమ్మా..నీ పవిత్ర పాదధూళి ఉన్న చోట నిశ్చింతగా మనగలిగే నేను ఇక్కడ ఉండలేకపోతున్నాను. పరిస్థితులను విడమరిచి చెప్పే సాహసం లేక నిష్క్రమిస్తున్నాను. ఎక్కడికో చెప్పలేను. కాని ... శాశ్వతంగా మాత్రం కాదు. అంతటి సాహసానికి పూనుకోను. అలా నిష్క్రమించి నీ హృదిలో ఆరని చిచ్చును చెలరేగింపచేయను. ఎక్కడున్నా బ్రతికే ఉంటాను నీకోసం....."

ఇక చదవలేకపోయింది జానకమ్మ. "అరుణా, ఎంత పని చేశావు తల్లీ! ఈ అమ్మను కాదని వెళ్లావా? ఇంకొక్కరోజు నువ్విక్కడే ఉంటే నేనే స్వయంగా మందలించి ఉండేదాన్ని గదా! నీ అమ్మను కాదని వెళ్లావా అరుణా? పా...ర్వ...తీ! నీకేం జవాబు చెప్పగలను, పార్వతీ? ...." గుండెలు పగిలేలా ఏడవసాగింది. ఆమె ఏడుపు విని ఇంట్లో అందరూ పరిగెత్తుతూ వచ్చి చుట్టూచేరి సంగతి గ్రహించారు. రామం వెంటనే మనుషుల్ని పలుచోట్లకు పంపాడు. కనకదుర్గ గతుక్కుమంది. శ్రీదేవికి భయం పుట్టుకువచ్చింది. అంత విషాద సమయంలో కూడా తన బుద్ధి పోనిచ్చుకుంది కాదు కనకదుర్గ. "అయినా వయసున్న పిల్లను ఎంతకాలమని ఇంట్లో ఉంచుకోగలంరా, ఎవడికో ఒకడికి ముడివేస్తే సరిపోలా? అంటే అప్పుడందరూ

నేనేదో తప్పు చేసినట్లు ఎగిరారు. ఇప్పుడు ఏడవండి ముచ్చుముండల్లి నమ్మరాదనలు''

''అక్కా...'' భూమి, ఫైకప్పు దద్దరిల్లిపోయాయి ఆ గర్జనకు.

''ఏమన్నావ్? ఛీ ... నువ్వూ ఓ ఆడదానివేనా! చేసింది చాలక ఇంకా వెధవబుద్ధి పోనిచ్చుకున్నావుకాదు. మర్యాదగా నోరు మూసుకుని ఉంటే ఈ కొంపలో ఉండు. లేకుంటే నీ మూటా ముల్లే తీసుకొని ఏ సన్యాసుల్లోనైనా కలిసిపో. ఇకపై శ్రీదేవిచెంత చేరావంటే నీ కనలు మర్యాద దక్కదు. నిన్నని ఏం లాభం? వజ్రం విలువ తెలిసిన నిపుణుని చేతిలోనైతే దాని విలవ తెలుస్తుందిగాని, ఇష్టం వచ్చినట్లు అలంకరించుకోటానికి మాత్రమే తెలిసిన నీకేం తెలుసు అసలు విలవ? అక్కవని మర్యాద ఇచ్చి ఒక వజ్రాన్ని పోగొట్టుకొన్నాను. మళ్లీ తప్పటడుగు వేస్తానా? జన్మలో చేయనీ పని. ఫో.... అవతలికి...'' రాక్షసుడే మీద పడినట్లుండే రామం భీకరాకారానికి, మాటలకు జడిసి, అవమానంతో మరేమాట మాట్లాడకుండా బయటికి పోయింది కనకదుర్గ.

నెలలు గడిచాయి. అరుణ జాడే తెలియరాలేదు. జానకమ్మ అదే కలవరంతో మంచం ఎక్కింది. కనకదుర్గకు ఇంట్లో పరిస్థితి చూస్తూంటే ఏ పనికీ కాళ్లాడడంలేదు. అమ్మా, నాన్నల దగ్గిర తల ఎత్తుకొని తిరగలేకపోతూంది శ్రీదేవి. అమ్మ ఏమవుతుందో అన్న బెంగతో చాటున కుమిలి ఏడ్చేది. అరుణను తనూ, అత్తా కలిసి అవమానించి, బాధించిన సంగతులన్నీ గుర్తుకు వచ్చి విపరీతంగా బాధపడసాగింది. అత్తను తలుచుకుంటేనే ఏహ్యాభావం తలెత్తేది. ఆమెతో మాట్లాడటమే మానేసింది. అవమానించబడిన అరుణను తలుచుకుంటూంటే ఆమెకు తనకు తానే స్వయంగా అరుణక్కయ్యను వెతికి తీసికొని రావాలన్న కోరిక కలిగేది. తల్లిదగ్గిర తన తప్పుల్ని ఒప్పుకొని క్షమించమని అడగనూలేదు. తల్లి అయినా ఒక్కమారూ దండించనూలేదు. ఏ విధంగానూ హృదయ భారాన్ని దింపుకోటానికి వీలులేని శ్రీదేవి తనలో తానే వ్యథ చెందసాగింది.

ఎంతోకాలం గతించింది. శ్రీదేవికి వివాహమైంది. జానకమ్మ ఆరోగ్యానికి రామం పడరానిపాట్లు పడ్డాడు. చివరకు సఫలీకృతుడైనాడు కాని మనసుకు తగిలిన ఆ గాయాన్నింతవరకూ ఎవరూ మాన్చలేకపోయారు.

ఈనాడు రేణు తన ఒడిలో పడుకొని ''నువ్వు పాడితే ఎంతో బావుంటుంది అమ్మమ్మా'' అంటూంటే పదేళ్ల అరుణ తన ఒడిలో పడుకొని అన్నట్లే అనుభూతి చెందింది జానకమ్మ.

''వచ్చేశాం అమ్మమ్మా!'' మూతి టవల్‌తో తుడుచుకొంటూ వచ్చారిద్దరూ. అన్యమనస్కంగానే వారిద్దరిచేత ఎక్కాలు, ఒకట్లు అప్పజెప్పించుకొని పంపించింది. అలాగే మగతగా పడుకొంది. శ్రీదేవి వచ్చి భోజనానికి లేపింది. కాని ఆమెకు తినాలనిపించక వద్దని పడుకుంది.

ఉదయాన్నే రేణు పుట్టిన పండుగ. తలంటి స్నానం చేయించింది జానకమ్మ. కొత్తబట్టలు వేసుకొని వంటింట్లో అమ్మ దగ్గిరికి చేరింది. గ్లాసు తీసికొని చేతితో తాళం వేస్తూ ''బోర్నవిటా, బోర్నవిటా, బోర్నవిటా'' అంటూ తనకు వచ్చిన వచ్చిన రేడియోలోని ఆఖిర వాక్యం పాడుతూ గ్లాసు అమ్మకిచ్చింది.

''అమ్మా, మరే మా జ్యోతి టీచర్‌ను ఊప్పూట మనింటికి పిలుద్దామే...'' గ్లాసందుకుంటూ అంది.

''ఆఁ అలాగేలే నిన్నటినుంచి చెబుతున్నావుగా?'' గ్లాసు కింద పెట్టింది రేణు కాసేపటికి.

''ఇదిగో రేణూ, అమ్మమ్మకీ కాఫీ ఇచ్చిరా తల్లీ.'' శ్రీదేవి అంది.

కాఫీ గ్లాసు పుచ్చుకొని అమ్మమ్మ కిచ్చింది. ''మరే అమ్మమ్మా, మా జ్యోతి టీచర్‌లెదూ! ఎంతమంచిదో తెలుసా? నేనంటే ఎంత ఇష్టమో! నేను వాళ్లమ్మలా ఉన్నానట. పాపం వాళ్లమ్మ చచ్చిపోయిందిలా ఉంది అమ్మమ్మా! ఒక్కోసారి ఏడుస్తుంది కూడా మా టీచరు.''

''అలాగా, పాపం!'' కాఫీ గ్లాసు కింద పెడుతూ చెంగుతో మూతి తుడుచుకుంటూ అంది జానకమ్మ.

''ఈరోజు మా జ్యోతి టీచర్ని పార్టీకి పిలుచుకు రమ్మంది అమ్మ.'' రేణు చెప్పింది.

''సాయంత్రం మన నరసయ్యను వెంట తీసుకుపోయి మీ టీచర్ని పిలుచుకొనిరా. నువ్వేం ఒంటరిగా పోవద్దు.'' జానకమ్మ అంది.

''అలాగే.''

సాయంత్రం రేణు నరసయ్య వెంట జ్యోతి టీచర్ ఇంటికి వెళ్లింది. తమ టీచర్‌గారికి నమస్కారం చేయాలన్నది గుర్తువచ్చి నమస్కరించింది.

జ్యోతి రేణు బుగ్గల్ని ముద్దుపెట్టుకొని ''అలాగా రేణూ, తప్పకుండా రావలసిందే ఎరి నీ పుట్టిన పండ. గంటే'' అని నవ్వి త్వరగా ముస్తాబయింది. పర్సులో కొంత పైకం తీసుకొని నేరుగా షాపుకేసి నడిచింది.

విశాలమైన కన్నులను మరింత విశాలం చేస్తూ షాపులోని వస్తువులన్ని చూడసాగింది అమితానందంతో రేణు.

''ఎంచక్కా ఉంది ఫ్రాకు, టీచర్!'' చనువూ, వినయమూ, అమాయికత నిండిన రేణు ముఖంకేసి చూసింది జ్యోతి. ముచ్చటగా ఉన్న రేణు మరింత ముచ్చటగా కనిపించిం దామెకు.

ఆ ఫ్రాకు తీసికొని డబ్బు చెల్లించి షాపునుండి బయటపడింది. నరసయ్య ఇంటికి దారి తీశాడు.

కాంపౌండు లోపల అడుగు పెట్టగానే తమ టీచర్ వచ్చిందన్న కబురు అమ్మ, అమ్మమ్మలకు తెలియజేయాలని పరిగెత్తింది లోనికి రేణు.

లోపలికి అడుగు పెట్టిన జ్యోతి పట్టుచీర కట్టుకొని తన కెదురుగా వస్తున్న ఆమే రేణు తల్లి అయి ఉంటుందని ''నమస్కారమండీ'' అంది.

''నమస్కారం! మా రేణు మిమ్మల్ని ఎప్పుడూ అనుకొంటూ ఉంటుంది. లోనికి రండి.'' ఆప్యాయతతో వస్తున్నదల్లా చటుక్కున ఆగిపోయింది శ్రీదేవి. ఓ రెండు మూడు నిమిషాలలాగే ఒకరినొకరు చూసుకున్నారు. ఆ కొద్దికాలంలోనే కొన్ని సంవత్సరాల సంఘటనలు శరవేగంతో దొర్లిపోయాయి.

''మీరు . మీరు. .ను. .వ్వు... అరుణక్కయ్యా!'' రెండే రెండు అడుగుల్లో వచ్చి గట్టిగా కౌగలించుకుంది శ్రీదేవి అరుణను.

''శ్రీదేవీ!'' ఊపిరాడనంతగా ఉక్కిరిబిక్కిరయింది శ్రీదేవి అరుణ కౌగిలిలో.

''నన్ను క్షమించు, అరుణక్కయ్యా!'' ఇద్దరి పిల్లల తల్లి పసిపిల్లలా పెనవేసుకుపోయింది అరుణను.

''క్షమించటానికేముంది చెల్లాయ్. అంత మాట అనకు. అమ్మ ఎక్కడుంది? నాన్న?'' సంభ్రమాశ్చర్యాలు మిళితమైన కంఠం బొంగురుపోయింది అరుణ నోట్లో తలంపు రాగానే.

''అమ్మా! . .ఎవరు వచ్చారో చూడు....'' లాక్కు వెళ్లింది శ్రీదేవి అరుణను.

ఎవరో ముక్కు ముఖం తెలియని ఓ ఆడపిల్లను శ్రీదేవి అంత చొరవగా లాక్కురావటం ఆశ్చర్యం కలిగించి ఎగా దిగా చూసింది జానకమ్మ.

ఎత్తయిన పర్వతశ్రేణులనుండి ప్రవహించిన సుధాప్రవాహం తన నొక్కసారిగా చుట్టుముట్టేసినట్లుగా అయింది ఆమెకు.

''అరుణా! నా అరుణజ్యోతివేనా తల్లీ? తిరిగి నీ అమ్మను వెతుక్కుంటూ వచ్చావా?'' చేతులు చాపింది. కన్నీళ్లు సంతతధారగా స్రవించసాగాయి.

''అమ్మా!'' ఆ తల్లి ఒడిలో పసిపిల్లలా ఒదిగిపోయింది అరుణ. మరెక్కడైనా జారిపోతుందేమోనని అమూల్యమైన వస్తువును జాగ్రత్తగా పట్టుకుంటు

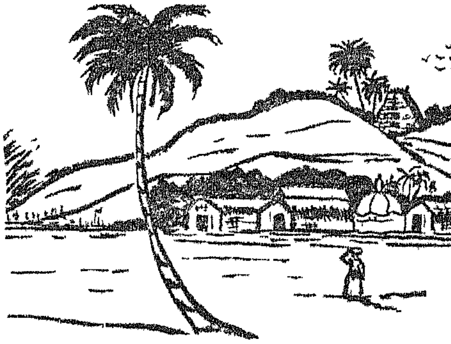

''నీ వుండే దా కొండపై ...''

చిత్రం—సి. ఆర్. కృష్ణవేణి (బెంగుళూరు—20)

న్నట్లు జానకమ్మ అరుణను తన రెండు చేతులతో గట్టిగా చుట్టేసి, మూగగా ఆనందబాష్పాలు రాల్చింది.

''అరుగో, నాన్నకూడా వస్తున్నారు'' అంది శ్రీదేవి.

''చూశారా మన తల్లి అరుణ వచ్చింది!'' ఆత్రంగా, సంబరంగా అంది జానకమ్మ.

''అరుణ వచ్చిందా?!'' ఆశ్చర్యంతో ఆయన శరీరం పులకరించింది. హృదయం ఆనందసాగరమయింది.

''నాన్నా!'' ఆయన పాదాలను కన్నీటితో అభిషేకం చేసింది అరుణ.

''లే...తల్లీ!'' అరుణను లేపి ఆమె తల ప్రేమతో నిమిరారు. రేణుకకు సరిగా అర్థం కాలేదు. అలాగే చూడసాగింది అందరి ముఖాలకేసి.

''మళ్లీ నన్నిక్కడికి చేర్చింది మన చిన్నారి రేణుకే నాన్నా!'' రేణును ఆప్యాయంగా దగ్గిరికి తీసికొని అంది అరుణ.

''అవును తల్లీ, నాకు తెలుసు. మువ్వు మాకు విడివడని అనుబంధానివి. ఈ బంధాన్ని తెంచుకొని నువ్విక పోలేవు.'' ఆయన కంఠంలోని గాంభీర్యం కరిగిపోయింది. ★